

A

1610

---

xv.

H. v. Okolitsányi, Zredényi
M. T.

CICERO
NISEPISTO-

LARUM

LIBRI QUATUOR,

à

JOHANNE STURMIO,

Viro doctissimo, puerili
educationi confecti.

*Cum doctorum virorum argumentis & an-
notationibus quibusdam.*

Adjectus est ubique ad singulas E-
pistolas geminus numerus: quorum prior
Librorum, posterior verò Epistolarum cujusque
libri ordinem observat.

12.244

LEUTSCHOVIAE,

Typis, LAURENTII BREVER,

Anno M. DC. LXIV.

JOANNES
STURMIVS,
JACOBO STURMIO
FRATRIS.

AUdivisti sæpè, ut meminì, ex
me, JACOBE frater, studiorum
nostrorum finem, rerù cogni-
tionem orationis elegãtiam esse de-
bere. Rerum etiam doctrinã sine
sapientia religionis minimum pro-
desse, & dicendi orationẽ absque o-
ptimorum scriptorum assidua lectio-
ne atque artificiosa imitatione non
comparari talem, qualem desidera-
mus. Itaque sæpe numerò dixi, si
meministi ad religionem pueros ex-
citandos esse, & proponendum illis
in Scholis Ciceronem, quarum alte-
ra mentem, altera linguam optimè
possit informare. Sed habenda ra-
tio est, in educctione linguæ, non so-
lum ætatum, sed etiam virium & in-
geniorum. Ab Epistolis præcipium

A 2 rectè

rectè sumi potest, si deligantur, quæ
argum̄tō faciles sunt, & sunt rerum
non ignotarum, atque huiusmodi
verborum, quæ in nostra manserunt
consuetudine. Hanc rationem ego
in nostris quatuor libris conficiendis
sequutus sum, nequè artificiosissimè
neq; sapientissimè scriptas Epistolas
delegi, sed quæ à pueris intelligi poi-
sint, ut haberent nostræ consuetudi-
nis verba, & sermonis quotidiani
sententias earumque formas, nobis
quidem non usitatis, sed tamen aper-
tas & elegantes & doctas. Hoc ego
ad te mitto, quo videas, me in eadem
adhuc esse sententia, in qua fui olim.
Amabo te, mi optatissime frater, per-
ge porro in hoc literarum curriculo
progredi. Audio nihil de studiis tuis,
absum procul metuo valdè, cum co-
gito posse fieri, ut non meis optatis
& Patris expectationi satis facias. Ex-
pecto literas tuas ut intelligam, tum
quantum profeceris, tum quantum
de te possimus deinceps sperare. Va-
le. Argentinae tertio Calend. Febr.
Anno 1539.

L I.

LIBER PRIMVS
MARCUS TULIUS CI-
CERO TERENTIÆ SUÆ
S. P. D.

*Si vales, benè est, ego valeo. Nos quotidie
Stabellarios vestros expectamus, qui si vene-
rint, fortasse erimus certiores, quid nobis faci-
endum sit, faciemusque te statim certiozem.
Valetudinem tuam cura diligenter. Vale.*
Calendi: Septemb.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

*Si vales, benè est, ego valeo. Da operam ut
conualescas. Quod opus erit, ut res tempus-
que postulat, provideas atque administres, &
ad me de omnibus rebus quam sapissime liti-
ras mittas. Vale.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

*Si vales, benè est, ego quidem valeo. Valetu-
dinem tuam velim cures diligentissime.
Nam mihi & scriptum & nuntiatum est, te in
febrim subito incidisse. Quod celeriter me fe-
cisti de Casaris literis certiozem, fecisti mihi
gratum. Idem posthac, si quid opus erit, si quid
acciderit novi, facies ut sciam. Cura ut valeas.
Vale. 4. Non. Jun.*

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

*Si vales, benè est, valeo. Nos neque de Ca-
saris adventu, neque de literis, quas Philo-
timum*

LIBER

Arimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quiderit certi, faciam te statim certiozem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale 4 Idus Sextilis.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

Fa: 14. 23. **S**i vales, bene est, ego valeo. Reddita mihi jam tandem sunt a Cesare litera satis liberales, & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum expectem, cum constituiro faciam te certiozem. Tabellarios mihi velim quam primum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale pridie Calend. Sext.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

Fa: 14. 17. **Q**uid haberem quod ad te scriberem facerem id & pluribus verbis & sapius. Nunc qua sunt negotia vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam & Tullia valetudinem cures. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

Fa: 14. 15. **S**i vales, bene est, ego valeo. Constituera-
7mus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Casari mittere. Sed mutavi-
mus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tem-

pore

PRIMUS.

pore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale 12. Calend. Quintileis.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

Fa: 14. 19. **I**n maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tullia nostra: De qua nihil est, quod ad te plura scribam, tibi enim equè magna cura esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum, etiam ante fecissim: sed me multa impediunt qua ne nunc quidem expedita sunt. Sed à Pompejo expecto literas, quas ad me quam primum perferendas cures velim. Da operam, ut vales.

M. T. C. Terentiæ S. P. D.

Fa: 14. 12. **Q**uod nos in Italiam salvos venisse gaudeo; perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi magnisque injuriis, metuo, ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare quantum potes adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te das hoc tempore, nihil est, & longum est iter, & non tutum, & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Nonas Nov. Brundisij.

A 4

M. T.

LIBER

principem civitatis sua, & tua necessitudine dignissimum, per gratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Trebatio

S. P. D.

Fa. 7. 19. **E** Pistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, considi innocentem. Nihil enim habebat, quod non vel in concione recte ligi posset. Sed & Aruntius ita te mandasse agebat, & tu adscriperas. Verum illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demoror, praesertim tam novis rebus. Vale.

M. T. C. Valerio Fil.

S. P. D.

Fa. 13. 7. **P.** Cornelius, qui tibi has literas reddidit, Narratio. est mihi à P. Cuspio commendatus, cuius causam quanto opere cuperem, deberemque profecto, ex me facile cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspis quam maximam gratiam primum, quam sapissime gratias agas. Vale.

M. T. C. C. Memmio

S. D.

Fa. 13. 3. **A** Ulum Fusum unum, ex meis intimis observantissimum, studiosissimumque nostrum,

PRIMUS,

stri, eruditum hominem & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum velim, ita tractes, ut mihi coram recepisti. Tam mihi gratum id erit, quam quod gratisimum. Ipsum praeterea summo officio, & summa observantia tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

M. T. C. Cornificio S. P. D.

Sextus Ausilius & observantia, quam me scolis, accedit ad proximos, & splendore equitus Romae nemini cedit. Est autem ita temperatus moderatusque moribus, ut summa severitas summâ cum humanitate jungatur. Cuius tibi negotia, quae sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisque ex animo commendare non possim. Per gratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Cicero Basilio S. D.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te a no, tua tuncor. A te amari, & quid agas, quidque istuc agatur, certior fieri volo. Vale.

D. Brutus Imp. Tul. Ciceroni

S. P. D.

Si de tua in me voluntate dubitarem, multo a te verius peterem, ut dignitatem meam

LIBER

Exordium *am tuerere sed profecto est ita, ut mihi persuasum*
à comme, si, me tibi esse cure. Progressus sum ad

moratio. Transalpinos cum exercitu, non tam nomen,
ne benevo- captans imperatorium, quam cupiens militi-
lentie. bus satisfacere, firmosque eos ad tuendas no-
 20 *stras res efficere, quod mihi videor consecutus.* Nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnibus bellicosissimus bellum gessi, multa castella cepi, multa vastavi. Non sine causa ad Senatum literas misi. Adjuva nos tua sententia: Quod cum facies, ex magna parte communi commode inservieris. Vale.

M. T. C. Servio Sulpitio
 S. P. D.

Fa: 13. 29. **A** Scelopone Patrensi Medico utor valde familiariter, ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum ex-
Narratio, pertus in valetudine meorum. In qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate benevolentiaque satis fecit. Hunc igitur tibi commendo. & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de sese, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. D. Appio S. P. D.

Fa. 10. 29. **D**E meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis
Narratio. tuorum

PRIMUS.

tuorum quibus me cumulatissime satisfacisse certo scio, nec his concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentia; ut te saluum malint quam ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus quam ipsi hoc tempore prodesse possim. Quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima re feci & fundamentum jeci salutis tue. Tu fac bono animo magnoque, sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie Nonas Quintileis. Vale.

M. T. C. Mario S. P. D.

A D I X. Calend. Iunias in Cumanum veni
Fa. 7. 4. cum Libone tuo; vel nostro potius: in Pompejanum statim cogito. Sed faciam te ante certiore. Te cum semper valere cupio, tum certe, dum hic sumus. Vides enim quanto post una futuri sumus. Quare si quid constitutum cum pedagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur, ut valeas, & me hoc biduo, aut triiduo expecta. Vale.

Cicero Planco Imp. Conf.
 Desig. S. P. D.

ARGUMENTUM.

Fa. 10. 14. Narratiuncula, quod omnibus nota sit voluntas Planci erga Rēp. Et addita est adhortatio, ut ipsum Antonium, & reliquias exercitus persequatur.

Ogra.

LIBER

O Gratiam famam biduo ante victoriam de subsidio tuos de studio, deceleritate, de copiis, atque etiam hostibus fusa, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est enim non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis. Sperabamque etiam Lepidum temporibus admonitum, tibi & Respublice satis esse facturum. In illam igitur curam incumbere mihi Plance, ut ne qua scintilla terribissimi belli relinquatur. Quod si fieri factum, & Respublice divino beneficio affeceris, & ipse aeternam gloriam consequere. Tertio Idus Maij. Vale.

Adhortatio.

34

M. Cicero Papyrio Pæto S. D.

Heri veni in Cumanum, cras ad te fortasse. Sed cum certum sciam, faciam te paulo ante certiore. Etsi M. Cæcilius, cum mihi in Sylva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque quid ageres, dixit te in lecto esse quod ex pedibus laborares, tui scilicet moleste, ut debui, sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem & canarem etiam. Non enim arbitror cogum etiam te archibiticum habere. Expecta igitur hospitium, cum minime edacem, tum inimicum cænis sumptuosus. Vale.

35

M. Cice-

PRIMUS.

M. Cicero Cn. Planco S.

ARGUMENTUM.

Narratiuncula est, in qua brevi partitione utitur, qua literas Planci partim probat, partim reprehendit, postea addit brevem consolationem.

Accepi per breves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quam fortiter ferres communis miserias non intellexi, quam me amares, facile perspexi, sed hoc sciebam: Illud si scissem, ad id meas literas accommodassem. Sed tamen etsi ante scripta quæ existimaui scribi oportere, tamen te hoc tempore breviter commoneandum putavi, ne quo periculo te proprio existimare esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, aut precipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo sumus in te nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me prestare possis. Vale.

Fa. 4. 15.

36

sal. amic.

Cicero Dolabellæ suo

S. P. D.

Gratulor Baij nostris, siquidem ut scribis, satibres repente facta sunt, nisi forte

Fa. 9. 11.

10.

" Régi nyómtatványok, Lőcse, evang. : " /314.ig.j./

LIBER

te amant, & tibi assentantur. Et tam diu dum
ades, sunt oblita sui. Quod quidem si ita est,
minime miror, caelum etiam & terras vim su-
am, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiun-
culam pro Dejetaro, quam requirebas, habe-
bam mecum, quod non putarem. Itaque eam
tibi misi. Velim sic legas, ut causam tenentem &
inopem nec scripturae magnopere dignam. Sed
ego hospiti veteri, & amico non solum mite-
tere volui leviter se, crasso filio, cujus modi ipsius
solent esse munera. Tu velim animo sapienti
fortisque sis, ut tua moderatio & gravitas alio-
rum infamet injuriam. Vale.

27

M. T. C. Imp. M. Caelio Aedili
Curili S. P. D.

ARGUMENTUM.

Hac Epistola est commendatitia
& sunt additae rationes commenda-
tionis.

Fabio viro optimo & homine doctissimo fa-
miliarissime viro, in quoque eum diligo,
cum propter summum ingenium ejus, sum-
mamque doctrinam, tum propter singulari-
ejus modestiam. Eius negotium sic velim susci-
pias, ut sis rei mea. Non ideo nos magnos
patro os: hominem occidat oportet qui vestra
opera non velit, sed in hoc homine nullam acci-

28

Petitio.

Vulturio in sylvio miserum mandebat Ho. pio
monem. Ennii.

PRIMUS.

pro excusationem. Omnia relinques, si me
amabis, cum tua opera Fabium non voblet. Ego
non Romanas vehementer expecto & desidero
imprimis, quid agas scire cupio. Nam jam
diu propter hyemis magnitudinem nihil novi
ad nos afferebatur. Vale.

Cicero Trebatio S. D.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram,
controversiam esse, posse ne hares, quod fur-
tum antea factum esset, recte furti arguere.
Itaque etsi domum bene potui seroque redire-
ram, tamen id caput, ubi haec controversia est,
nota vi, & descriptum tibi misi, ut id
quod tu neminem sensisse dicebas, tamen
Scaevola & Testa assentior. Vale.

Fa. 7. 22.

29

M. T. C. D. Bruto Imp.

S. P. D.

Etsi mihi tua literae jucundissima sunt, ta-
men iucundius fuit, quod in summa oc-
cupatione tua Planco collega mandasti, ut
te mihi per literas excusaret: quod fecit ille
diligenter. Mihi autem nihil amabilius of-
ficio tuo & diligentia. Conjunctio tua cum
collega, concordiaque vestra, qua literis
omnibus declarata est. S. P. Q. R. gratissima
necidit. Quod super est, perge mi Brute, & jam

Fa. 11. 15.

Exordium
a compro-
batione
officij.

Sul. 2. 2.

30

Narrati-
uncula.

B

non

LIBER

litus non rogatus, ut omnibus Senatoribus li-
tiores darem: quod idem acceperam, & id co-
gneveram a summis viris factitatum. Hoc
igitur, mi Cornifici, facies, ceteraque rebus
omnibus ejus dignitate reique, si me amas, con-
sulis. Id erit mihi gratissimum. Da operam
ut valeas.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

ARGUMENTUM.

Excusat brevitatem literarum Cassij
exemplo.

Fa: 12.9. **B**revitas tuarum literarum me quoque bre-
viorum in scribendo facit, & vere ut di-
cam, non satis occurrit, quid scribam. No-
stras enim res in actis perferri ad te certo scio:
tuas autem ignoramus. Tanquam enim
clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, pra-
ter rumores de oppresso Dolabella, satis illos
quidem constantes, sed adhuc sine autore.
Nos confectum bellum cum putaremus, re-
pente à Lepido tuo in summam sollicitudi-
nem adducti sumus. Itaque persuade tibi, ma-
ximam Reipubl. spem in te & in tuis copiis
esse. Firmos omnino exercitus habemus, sed
tamen ut omnia, ut spero, prospere proce-
dant, multum interest te venire. Exigua est
enim spes Reipublica: nam nullam non li-
bet

PRIMUS.

bet dicere sed quacunque est, ea despondetur
anno consulatus tui. Vale.

M. T. C. Acilio Proc: S. P. D.

Lucius Manlius est Susis, is fuit Catinen-
sis, sed est unicum reliquis Neapolitanis, Fa: 13.31:
civis Romanus factus, Decurioque Neapoli-
Erat enim adscriptus in id mancipium ante
civitatem sociis & Latinus datam. Ejus frater Narratio:
Catina nuper mortuus est, nullam omnino ar-
bitramur de ea hereditate controversiam eum
habiturum. Et est hodie in bonis. Sed quan-
do habet prater ea negotia vetera in Sicilia sua,
& hanc hereditatem fraternam, omnia ejus ti-
bi commendo: In primis ipsum virum opti-
mum, mihi que familiarissimum, his studiis li-
terarum, doctrinaque prae ditum, quibus ego ma-
xime delector. Peto igitur abs te, ut cum sive
aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis
intimis, maximeque necessariis scias esse, ita-
que tractes, ut intelligat meam commendatio-
nem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

M. T. C. Et Cic: F. Tironi
humaniss: & opt: S. P. D.

Vide quanta in te sit suavitas, duas horas
Thirei fuimus, Xenomenes hospes tam te
diligit, quam si vixerit tecum: Is omnia pol-

B 3

lici-

LIBER

fictus est, qua tibi essent opus, facturum puto. Mihi plaebat, si firmior es, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. Videbis quid Cario, quid Lison: quid Medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, cum melius scule tibi esset, ad me mitteres, sed cogitavi unas literas marionem afferre posse, me autem cerebrarum expectare. Poteris igitur & facies, si me diligis, ut quotidie sit Accastus in portu. Mulierunt, quibus recte literas dare possis: qui ad me libenter perferent. Equidem Patras euntem neminem pratermittam. Ego enim spem tui diligenter curandi in Cario habeo, nihil potest fieri illo humanius, nihil nostri amantius. Et te totum trade, malo te paulo post valentem, quam statim imbecilem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas, cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens. Septimo Novemb.

M. T. C. & Cicero & Q. Fil.
Tironi S. P. D.

Fa: 16. 7. **T**ertiam ad te hanc Epistolam scripsit eodem die, magis institui mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentia: Ad qua innumerabilia, in me officia, adde hoc, quod

PRIMUS.

quod mihi erit gratissimum omnium, cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntes omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem pratermitto. Cura te, mi Tyro, quando non contingit, ut simul navigares, vixibile est quod festines, nec quicquam cures, nisi ut valeas, etiam atque etiam. Vale. VII. Idus Novemb. Actio, vespere.

M. T. C. Tironi S. P. D.

Ego verè cupio te ad me venire, sed viam tamen meo. Gravissimè agrotasti: inedia & purgationibus & vi ipsius morbi consumtus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum veneris, accedent continuo ad reditum dies quinq;. Ego in Formiano ad III. Cal. esse volo, ibi te ut firmum offendam, mi Tyro effice Literula mea, si ve nostra tui desiderio oblangueverunt. Hac tamen Epistola, quam Acastus attulit, oculos paululum sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum hac scribebam, hilare & libenter ei cupienti audire nostra dixi, sine te omnia mea muta esse. Tu mihi nostris parca, ut operam reddas, nostra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides est tui quod haberet. Fac planè ut valeas, nos ad sumus. Vale. 14 Calend. Januar.

Fa: 16. 10.

Narrati-
uncula.

B 4

M, T.

LIBER
M. T. C. Curioni S. D.
ARGUMENTUM.

Fa: 2.3:

Hæc Epistola fuit scripta sub initium belli civilis: in qua hortatur Curionem iterum ad eas res perficiendas, de quibus antea sæpè ad eum scripserat.

Epistolarum genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum cuius causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non expectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptore & nuncios. In meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt Epistolarum genera duo, quæ me magnoperè delectant: unum familiare & jocosum, alterum severum & grave. Utrò me minus deceat uti, non intelligo. Iocor ne tecum per literas? civem me hercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit: an gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem quoniam mihi nullum scribendi Argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo, teque ad studium

Propositio.

PRIMUS.

Summa laudis cohortabor. Est enim tibi Ratio: gravis adversaria constituta, & parata incredibilis, quadam expectatio, quam tu una re facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamâris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua Cöclusio: sponta satis incitatum esse considerem. Et hoc qui quid attingi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

M. T. C. Bruto S. P. D.

Lucio Titione Strabone, equite Romano in primis honesto & ornato familiarissime utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summa necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Roma jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius quam si mea res esset, quò est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua: ut negotium conficiendum curas ipse, suscipias, transigas, operamque des, quòd tibi æquum, & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotia conficiat, ad numosque perveniat. Id mihi gratissimum erit, & tu ipse Luc. Titionem cognosces amicitia tua ai. nissimum. Quod ut tibi cura sit, ut

Fa: 13.15:

Narratio.

Petitio.

B 5 omnia

LIBER

omnia solent esse, qua me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. Facio S. P. D.

ARGUMENTUM.

Consolatio brevis est, sumpta ex commemoratione commodorum & incommodorum fortunæ.

Fa. 5. 18. **E**t si egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quod nullam rem gravius jam diu tuli, quam incommodum tuum, tamen te magnopere non horror solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque prabeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi, amisisti quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum ea videatur esse, qui quæta levisima pœna ab hac Republ. discesserit. Tu vero qui & fortunat, & liberos habeas, & nos, ceterosque necessitudine, benevolentia tecum conjunctissimos, quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum
omni-

PRIMUS.

omnibus tuis vivendi. & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, idque una sententia eaque dubia potentia alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quam levisimè ferrè. Meus animus erit in te liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse aebet. Vale.

M. T. C. Trebatio S. P. D.

ARGUMENTUM.

Gratulatio est, cui attexit brevissimam consolationem. Orditur autem à narratione, Dolabellæ operâ prædicans. Quia Cicero conjunctus fuit multis officijs illis qui erant familiarissimi Cæsaris, idè multis confecit reditum, Initium est eleganter amplificatum collatione quadam.

Fa. 6. 11.
Narratio à Dolabellæ diligentia.

Dolabellam antea tantum modò diligebam, obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse, & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Quæ in re gratulor tibi ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum non omnino desidero, alterum vero fa-

" Régi nyómtatványok, Lőcse, evang. :"
/314. ig. j./

LIBER

rà facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tua sapientia, magnitudinisque animi, quod amiseris, oblivisci, quid recuperaveris, cogitare. Vive cum tuis, vives nobiscum, Plus acquisivisti dignitatis, quam amisti rei familiaris, qua tamen ipsa esset jucundior, si nulla esset Respub. Nestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hac predicatio tua mihi valde grata est, eaq; te uti facile patior cum apud alios, tum me hercule apud Syronem nostrum amicum: qua enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

M. T. C. Trebatio

S. P. D.

Fa. 7. 14. **C**hrysippus Vectius Cyri architecti liber-
tus fecit, ut te non immemorem putarem
mei: salutem enim mihi tuis verbis nuncia-
vit: Valde jam laetus es, qui gravere literas
ad me dare, homini praesertim propè dome-
stico Quòd si scribere oblitus es, minus mul-
ti jam te advocato causa cadent. Sin nostri
oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam an-
te, quam planè ex animo tuo effluam. Sin-
astivorum timor te debilitat, aliquid exco-
gita ut fecisti de Britannia. Illud quidem per-
liben-

PRIMUS.

libenter audi vi ex eodem Chrysippe, te esse Ca-
saru familiaram. Sed me hercule mallem id,
quod erat equius, de tuis rebus ex tuis literis
quam sapissime cognoscere, quod certe ita fie-
ret, si tu maluisses, benevolentia quam liceum
jura perdiscere. Sed hoc joci sumus, & tuo
more, & non nihili etiam nostro. Te valde a-
mamus, nosque à te amari tum volumus, tum
etiam confidimus. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Fa: 12.
Epist. 3.

ARGUMENTUM.

Narratio de perfidia Lepidi, & ad-
dit adhortationem, ut pergat Remp.
fortiter defendere.

Scelus affinis tui Lepidi summamque levi-
tatem & inconstantiam ex actis, qua ad
te mitti certò scio cognoscere te arbitror. Itaq;
nos confecto bello, ut arbitrabamur, renova-
tum bellum gerimus, spemque omnem in
D. Bruto & Planco habemus. Si verum qua-
ris, in te & in meo Bruto non solum ad pra-
sens perfugium, si quod nolint, adversi quid
acciderit, sed etiam ad confirmationem per-
petuae libertatis. Nos hic de Dolabella au-
diebamus, qua vellemus, sed certos auctores nos
habebamus. Te quidem magnum homi-
nem, praesenti iudicio, & reliqui temporis
expe-

" Régi nyomtatványok, Lócse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

expectatione scito esse. Hoc tibi proposito facis
ut ad summa contendas. Nihil est tantum
quod non populus Romanus à te perfici, atque
obtinere posse iudicet. Vale.

M. T. C. Marco Lepido
S. P. D.

Fa. 10.17. **Q**uod mihi pro mea summa erga te benevo-
lentiam magna cura est, ne quam amplissi-
ma dignitate sis, molestè tali, te Senatui gratias
non egisse, cum esset ac eo ordine ornatus
summus honoribus. Pacis inter cives conci-
liande te cupidum esse laetor. Pacem eam si à
servitute se jungis consules & Reipubl. & di-
gnitati tuae, sin ista pax perditum hominem in
possessionem impotentissimi dominatus restitua-
tura est, hoc animo scito omnes sanos, ut mor-
tem servituti anteponant. Itaque sapien-
tius meo quidem iudicio facies, si te in istam pa-
cificationem non interpones, qua neque Sena-
tui, neque populo, neque cuiquam bono proba-
tur. Sed hac audies ex aliis, aut certior fides
literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum
factu sit, videbis. Vale.

M. T. C. Cn. Planco Imp.
Con. Desig. S. P. D.

AR-

PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Excusatio, quare non venerit in ^{Fa. 10.3.}
Senatum, cum studiis amicorum
opus haberet Plancus, ad conse-
quendum consulatum, nec dixerit
sententiam.

Meum studium honori tuo non defuisset pro
necessitudine nostra, si aut tuis in Sena-
tum: aut honestè venire potuissem. Sed nec si-
ne periculo quisquam libere de Republ. sen-
tiens, versari potest in summa impunitate gla-
diatorum, nec nostrae dignitatis videtur esse
ibi sententiam de Republ. dicere, ubi me & me-
lius & propius audiant armati, quam Senato-
res. Quapropter in privatis rebus nullum
neque officium, neque studium meum desidera-
bis, nec in publicis quidem si quid erit, in quo
me interesse necesse sit, nunquam deero, nec cum
periculo quidem meo dignitati tuae. In his au-
tem rebus, qua nihilominus, ut ego absim, con-
fici possunt, peto à te, ut mei rationem habere
velis, & salutus & dignitatis mea. Vale.

M. Cicero Papyrio Pæto
S. D.

ARGUMENTUM.

Scripterat Pæto Ciceroni prædi. ^{Fa. 9.19.}
canti

16

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

expectatione scito esse. Hoc tibi proposito facis
ne ad summa contendas. Nihil est tantum
quod non populus Romanus à te perfici, atque
obtinere posse judicet. Vale.

M. T. C. Marco Lepido
S. P. D.

Fa. 10.17. **Q**uod mihi pro mea summa erga te benevo-
lentiam magna cura est ut quam amplissi-
ma dignitate sis, molestè tali, te Senatui gratias
non egisse, cum esses ac eo ordine ornatus
summus honoribus. Pacis inter cives concili-
liande te cupidum esse laetor. Pacem eam si à
servitute se jungis consules & Reipubl. & di-
gnitati tuae, sin ista pax perditum hominem in
possessionem impotentissimi dominatus restitua-
tura est, hoc animo scito omnes sanos, ut mor-
tem servituti anteponant. Itaque sapien-
tius meo quidem iudicio facies, si te in istam pa-
cificationem non interpones, qua neque Sena-
tui, neque populo, neque cuiquam bono proba-
tur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fiet
literis. Tu pro tua prudentia, quid optimum
factu sit, videbis. Vale.

M. T. C. Cn. Planco Imp.
Con. Desig. S. P. D.

AR-

PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Excusatio, quare non venerit in ^{Fa. 10.13.}
Senatum, cum studiis amicorum
opus haberet Plancus, ad conse-
quendum consulatum, nec dixerit
sententiam.

Meuum studium honori tuo non defuisset pro
necessitudine nostra, si aut tuis in Sena-
tum: aut honestè venire potuisssem. Sed nec si-
ne periculo quisquam libere de Republ. sen-
tens, versari potest in summa impunitate gla-
diatorum, nec nostra dignitatis videtur esse
ibi sententiam de Republ. dicere, ubi me & me-
lius & propius audiant armati, quam Senato-
res. Quapropter in privatis rebus nullum
neque officium, neque studium meum desidera-
bis, nec in publicis quidem si quid erit, in quo
me interesse necesse sit, nunquam deero, nec cum
periculo quidem meo dignitati tuae. In his au-
tem rebus, que nihilominus, ut ego absim, con-
fici possunt, peto à te, ut mei rationem habere
velis, & salutis & dignitatis mea. Vale.

M. Cicero Papyrio Pæto
S. D.

ARGUMENTUM.

Scripterat Pætus Ciceroni prædi- ^{Fa. 9.19.}
canti

L I B E R

canti lautus familiarium suorum mensas, Balbum tenui contentum fuisse, Cicero joco sic accipit, ac si Pærus ideò scripserit, ne quid lautum à se expeteret Cicero.

Jocosa
narratiun-
cula:

T Amen à malitia non discedis; tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere: cum reges sint tam continentes, multò magis consulari esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: redi à eum à porta domum meam venisse; neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius, sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pærus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentius. Hoc si verbis asscutus es, aureis ad te offeram non minus elegantes. Sin autem obsinio, petio à te: ne plures esse Balbos, quam desertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committant, ut te serò à me certiores factum putes. Vale.

C. Trebonius M. T. C. S. D.

Fa. 12. 16.
Epistola
gratulato-
ria,

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Athenas veni ad 11. Cal. Jun atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis summaque modestia fama.

Qua

P R I M U S.

Qua ex te quantum voluptatem ceperim, scire petes etiam me tacente. Non enim nescis quanti te faciam, & quam pronostro veterimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis non modo tanto bono gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo atque ad id nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius eram artium, quas tu maxime amas, hoc est optimarum. Itaque tibi, quod vere facere possum libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam viscere, non modo invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimum nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium prestituros, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis cura, ut Gratippes unà cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in qua tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu cohortari non intermitteremus, quo in dies longius discendo exercendoque se, producat. Vos quid ageretis in Republ. cum has literas dabam, non sciebam.

C

Audi

LIBER

Audiebam quaedam turbulenta, quae sc. cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur, quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo. & dictum cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. In quibus versiculis, si tibi quibusdam verbis dignior viderer, turpitudine persona ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundia nostra, quae justa est, in ejusmodi & homines & cives. Deinde quid magis hoc Lucilie licuerit assumere libertatis, quam nobis cum etiam si odio par fuerit in eos, quos laesit, tamen certè non magis habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu sicut mihi pollicitus es, adjunges me, quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin si quid de interitu Caesaris scribas, non patiaris me minimam partem, & rei & amoris tui ferre. Vale & matrem meosque tibi commendatos habe. 8. Cal. Junias. Athenis.

Id est, petulantior.

Cicero Curio S. D.

Fa: 7.32. **F**acile perspexi ex tuis literis, quod semper stuaui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi charius esses. Quod quando

PRIMUS.

do uterque nostrum consecutus est, reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus a quo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Ad Acilium non fuisse necesse meas dari literas facile patior. Sulpitii tibi opera, intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse propter res tuas ita contractas, ut quemadmodum scribi, nec caput, nec pedes. Iquidem vellem uti pedes haberet, aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pompeius noster suo jure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam: Ergo is tibi nos ei succedemus. Veni igitur, queso, ne tantum semen urbanitatis, una cum Republica intereat. Vale.

M. T. C. Acilio Proc.

S. P. D.

Commendatitia est Epistola.

IN Helesina Civitate tam laeta quam nobili, Fa: 13.33. conjunctissimos habeo, & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios Archagatum, & Philonem. Sed vereor, ne, quia complereis tibi precipue commendo, exaquare videar ambitione quadam commendationes meas. Quanquam à te quidem cumulate satis fieri & mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam & hos mihi maxime esse conjunctos veritate, officiis, benevolentia.

C 2

ria.

18

LIBER

tia. Quamobrem peto à te majorem in modum. ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidesque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Fa. 13.34. **C**Neo Ottacilio Nasone utor familiarissimè, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus cum verbis tibi commendem, quo sic utor, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, qua procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demosthenes, quos tibi, negotiaque omnia Nasonis, non secus commendo, ac si mea essent. **Petitio.** Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc meam commendationem, magnum apud te pondus habuisse.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D.

Fa. 13.35. **A**vitum mihi hospitium est cum Lyfone, Lysonis filio Lyfabetano, valdeque ab eo observor, cognovique dignum & patre & avo. Est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum, rem domumque ejus, magnoque opere abs te peto, cures ut is intelligat, meam commendatio-

PRIMUS.

dationem maximo sibi apud te, & adjumento & ornamento fuisse. Vale.

M. T. C. Acilio Proc.

S. P. D.

Cajus Avianus Philoxenus antiquus, est **Fa: 13.36** hospes meus. & prater hospitium, valde etiam familiaris, quem Cesar meo beneficio in Novocomensis retulit. Nomen autem, Aviani consecutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano meo, quemadmodum te scire arbitror familiarissimo. **Narratio:** Qua ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. **Petitio:** Peto abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum, perficiasque, ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Eris id mihi majorem in modum gratum. Vale.

Cicero Planco Imp. Conf.

Desig. S. P. D.

ARGUMENTUM.

Narratio in qua commemorat suum studium in agenda dignitate Planci.

VT primum potestas data est, agenda dignitatis tua, nihil pratermisi in te ornando, quod positum esset, aut in premio virtutis, **Fa: 10.13**

C 3

" Régi nyomtatóványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

putis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatus consulto poteris cognoscere, ita enim est per scriptum, ut a me de scripto dicta sententia est, quam senatus frequens secutus est summo studio magnoque consensu. Ego quanquam ex tua literis, quas mihi misisti, perspexeram, te magis iudicio bonorum, quam insignibus gloria delectari, tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a Republ. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, et bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssim appellavi πολίτροπον.

Obliqua adhortatio, id est, ex pugnatore urbis.

M. T. C. C. Cassio S. P. D.

Fa. 12.6. **Q**ui status rerum fuerit, tum, cum has literas dedi, scire poteris ex Cassio, bono viro bono. Et optime de te. Nam quid dicam de te, qui domo, et fortunis reliquum profectus sit? Itaque commendo quidem, adventum tuum, et tuis eum commendabit. Tu vero existimes, tibi que persuadeas, omne perfugium honorum in te et Bruto esse positum: si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cum hac scribebam erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim

Narratio. Compendatio.

Ratio.

PRIMUS.

enim Mutina vix iam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicinus: sin (quod Dyomena-vertans) oppressus ibi erit, omnis hominum cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad universam Rempubl: recuperandum. Vale.

M. T. C. Cornificio

Collægæ S. D.

GRata mihi est vehementer memoria nostris tua, quam significasti literis, quam ut conserves, non quod de tua constantia dubitarem, sed quia mos est ira rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quedam nunciata sunt, quae, quia tibi sunt propria, quam nobis, tua me causa magis movent, quam mea. Roma summum ocium est, sed ita, ut magis salubra aliquod et honestum negocium, quod spero fore, quid video id cura esse Casari. Me scito, dum absis, quas occasionem quandam et licentiam nactum; scribere audacius, et cetera quidem fortasse, quae etiam tu concederis. Sed proxime scripsi de optimo genere dicendi, in quo saepe suspicatus sum te a iudicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem a non in docto paululum aspicere. Huic in Libro maxime velim, ex animo: si minus, gratia causa suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad te mittant.

Fa. 12.17. Captat benevolentiam ex praedicatione officij sui.

C 4 mittant.

LIBER PRIMUS.

mittant. Puto n. etiam si rem minus probabis,
tamen ista solitudine, quicquid à me profe-
ctum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi ex-
istimationem tuam, dignitatemque commen-
das, facis tu quidem omnium more. Sed ve-
lim, sic existimis me cum amori, quem inter
nos mutuum esse intelligebam plurimum tribu-
am, tum de summo ingenio, & de optimis tuis
studiis, & de spe amplissima dignitatis, ita ju-
dicare, ut neminem tibi ante ponam, comparem
paucos. Vale.

M. T. C. Qu. Thremo Pro-
præt. S. P. D.

Fa. 13. 55. **C**um mihi multa grata sunt, quae tu addu-
ctus mea commendatione fecisti, tum in-
primis, quod M. Marcilium, amici atque in-
terpretis mei filium liberalissime tractavisti.
Venit n. Laodicam & tibi apud me, mihi que
propter te gratias maximas egit. Quare quod
reliquum est, à te peto, quando apud gratos ho-
mineis beneficium ponis, ut eò libentius his com-
modes, operamque des, quo ad fides tua patie-
tur ut socrus adolescenti, rea non fiat. Ego
cum antea studiosè commendabam Marcili-
um, tum multò nunc studiosius, quod in longa
apparatione singularem & prope incredibilem
Patris Marcily fidem, abstinentiam, modesti-
amque cognovi. Vale.

L I.

SSSSSS

LIBER II. EPIST.

Ad Attic, lib. 3. Epist. 28.

EX tuis literis, & ex re ipsa non funditus Att. 3. 27.
perisse video. Te oro, ut quibus in rebus
mei tuis indigebunt, nostris miseris ne desis.
Ego te, ut scribis, citò videbo, plura non scribo.
Cura ut valeas.

M. T. C. T. P. Attico S. P. D.

Triginta dies erant, ipse cum dabam has Att. 3. 31.
litteras, per quos nullas à vobis acceperam
mihi autem erat in animo jam, ut antea ad te
scripsi, ire, in Epeirum, & tibi omnem causam
potissimum expectare. Te oro, ut si quid erit,
quod perspicias quamcunque in partem, quam
plenissime ad me scribas, & meo nomine, ut
scribas, litteras, quibus putabis opus esse, ut des.
Vale. 5. Cal. Novemb.

M. T. C. T. P. Bruto S. P. D.

Ego quod per Thessaliam si irem in Epei- Att. 3. 22.
rum per diu nihil eram auditurus, & quod
mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos per-
rexi, cum illa superiora Thessalonica scripsis-
sem, inde cum ad te convertam, faci-

C 5

am

LIBER

am ut scias: tuque ad me velim omnia quam diligentissime, cuiusmodi sint, scribas. Ego aut rem jam, aut ne spem quidem expecto. Vale. 6. Cal. Decemb. Dyrrachij.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.4. **C**um antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum vero, ut legi rogationem, intellexi ad iter, id quod constitui nihil mihi optatius cadere posse, quam ut me quamprimum consequare, ut cum ex Italia profecti essemus, siue per Epeirum iter esset faciendum, tuo tuorumque praesidio uteremur, siue aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam, ut me statim consequare, quod eo facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me aliud ad te res ipsa loqueretur. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.2. **I**teris nostri causa fuit, quod non habeam locum ubi pro meo iure diutius esse possem quam in fundo Sicca, praesertim nondum rogatione correcta, & simul intelligebam, ex eo loco si iter haberem, posse me Brundisium referre: sine te autem non esse nobis illas partes tentandas, propter Antonium. Nunc ut ad

SECUNDUS.

ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus: iter esse molestum scio, sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso & abjecto. Cura ut valeas. Datum 6. Iduum April. Naryci Locridis.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.1. **V**tinam illum diem videam, quum tibi agam gratias, quod me vivere coegisti. Adhuc equidem valde me poenitet, sed te oro, ut ad me Vibonem statim venias, quod ego multus de causis converti iter meum, sed eo si veneris, de toto itinere ac fuga mea consilium capere poteris? si id non feceris, mirabor, sed confido te esse omnino facturum. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.5. **T**erentia tibi & saepe, & maximas gratias agit, id est mihi gratissimum, ego n. vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid scribam nescio. Si enim es Roma, me assequi non potes, si es in via, cum eris me assecutus, coram agemus, quae erunt agenda. Tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego n. idem sum, Inimici mei me a mihi, non me ipsum ademerunt. Cura ut valeas. 8. Iduum April: Thurij.

M. T.

LIBER
M. T. C. T. Attico S.

Att. 3. 6. **N**on fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundisij visurus essem, idque ad multa pertinuit mea: & ut in Eperio consisteremus & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam maxime Cyzicum. Tibi meos commendo, me vix misereque sustineto. Vale. Dat. 14 Cal. Maij. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. D.

Att. 3. 25. **P**ost tuum à me discessum litera mihi Romana allata sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse, neque enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostra subesset, tu pro tuo amore in me discessisses. Sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, illud quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Jan: ubicunque erimus, sistas. Vale,

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3. 16. **T**otum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Cal: Sext: datarum, non aliud aliquid, si spes erit. Epirum, sin minus Cyzicum, aut aliud quid sequemur. Tua quidem litera: quae sapius à me leguntur.

SECUNDUS.

tur, hoc spem faciunt mihi minorem, quam cum lecta sunt. Tum id, quod auulerunt, ad spem informant, ut facile appareat te & consolationi servire, & veritati. Idque te rogo plane, ut ad me, quae scis, uterunt, quae putabis, ita scribas. Vale. Datum 12. Calend. Sept.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3. 18. **E**xpectationem nobis non paruum attuleras, cum scripseras, Varronem tibi pro amicitia confirmasse. causam nostram Pompejum certè suscepturum, & simul ac à Cesare ei litera, quas expectaret, remisse essent, auctorem etiam daturum. Utrum id nihil fuit? an adversata sunt Caesaris litera? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac si vides, quanta in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuae) me fac de tota causa nostra certiore. Nam Quintus Prater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spe plena, metens credo, defectionem animi mei, tua autem litera sunt varia, neque n. me desperare vis, nec temerè sperare. Fac obsecro te, ut omnia quae a te prospici possunt, sciamus. Vale.

M. T. C.

LIBER
M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.1. **M**E & tua litera & quidem boni nuntij non optimis tamen auctoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonica tenebant. Si acciperet literas quas expecto, si spes erit ea, qua rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit faciam te certiore, quid egerim. Tu me ut facis, opere consilio, gratia iuva. Consolari jam desine, oburgare vero noli, quod eum facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero, quem ita affectum mea arumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certo perscribas. Vale. Dat. 4 Calend. Quintil.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3.4. **M**isera nostra potius velim, quam inconstantia tribuas, quod a Vibone, quo te arcessabamus, subito discessimus. Allata est enim nocis rogatio de pernicie mea: in qua, quod confectum esse audiveramus, erat huiusmodi, ut mihi ultra quadraginta millia liceret esse. Illo quum pervenire non liceret, statim iter Brundisium versus contuli ante diem rogationis. Ne & Sicca, apud quem eram, periret, & quod Melita esse non licebat.

SECUNDUS.

bat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modo recipiemur. Adhuc invitamur benigne: sed quod superest, timemus: Me, mi Pomponi, valde poenitet vivere, qua in re tu apud me plurimum valuisti. Sed hac coram, fac modo ut venias. Vale.

M. T. C. T. Attico S.

ASiam Quinto suavissimo fratri obtigisse audisti. Non enim dubito, quin celeriter tibi hac rumor, quam ullius nostrum litera nunciarent. Nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & praeter certos φιλέλλη- ves & sumus & habemur, & multorum odia, atque inimicitias Reipubl: causa suscepimus, πειλοῖς ἀγέλης μινυιοῖς: Curaque & effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu velim me certiore facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. Nam ut Brundisium profectus es, nulla mihi abs te sunt reddita litera. Valde a veo scire, quid agas. Idibus Mart. Vale.

Att. 1.10.
Id est, amatores
Graecarum
literarum.
Id est, omnis
virtutis me-
mor esto.

M. T. C. P. Attico

S. P. D.

VOlo ames constantiam meam, ludos An-
tij spectare non placet. Est n. ἀποσολι-
κῶν.
Att. 2.10.

LIBER

Id est, in. *rog*, cum velim vitare omnium deliciarum
congruum. *suspitionem*, repente ἀναφαινεῖς, non solum
Id est, vi- delicate, sed etiam ineptè peregrinantem.
deri. Quare tuq; ad Non. *Majas* te in Formiano
expectabo. Nunc fac, ut sciam, quo die te
visuri simus. Ab Appij furo, hora quarta,
dederam, aliam paulo antea Tribus tabernis.
Vale.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 2. 11. **N**arro tibi, planè relegatus mihi videor.
posteaquam in Formiano sum. Dies
enim nullus erat, Antij cum essem, quo die
non melius scirem, Roma quid ageretur;
quam ij, qui erant Roma. Etenim litera tua
non solum quid Roma, sed etiam quid in
Republ. neque solum quid fieret, verum et-
iam quid futurum esset, indicabant. Nunc
nisi quid ex praeireunte viatore exceptum
est scire nihil possumus. Quare quanquam
jam te ipsum expecto, tamen isti puero, quem
ad me statim iussi recurrere, da ponderosam
aliquam epistolam plenam omnium non
modo actorum, sed etiam opinionum tuarum,
ac diem quo Roma sis exiturus, cura ut sci-
am. Nos in Formiano esse volumus usque
ad pridie Non *Majas*, è si ante eam diem
non veneris, Roma te fortasse videbo, nam
Arpinum quid te invitent? Hac igitur. Cura
ut Valeas.

M. T. C.

SECUNDUS.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 3. 14. **Q**uod ad te scripseram, me in Epeiro fu-
turum, posteaquam extenuari spem no-
stram, & evanescere vidi, mutavi consilium,
nec me Thessalonicà commovi, ubi esse consti-
tueram, quo ad aliquid ad me de eo scribe-
res. Quod proximis literis scripseras fore, ut
secundum comitia aliquid de nobis in Sena-
tu ageretur, id tibi Pompejum dixisse. Qua
de re, quoniam comitia habita sunt, tuq; nil
ad me scribis, perinde habeo, ac si scripsisses
nil esse, meque temporis non longinqui spe
ductum esse, moleste feram. Quem a. mo-
dum te videre scripseras, qui nobis utilis fo-
re videretur, eum nunciant, qui veniunt, nul-
lum fore. In Tr. Pl. Des. reliqua spes est,
quam si expectare, non erit quod putes me
causa mea, ac voluntati meorum defuisse.
Quod me saepe accusas, cur hunc meum ca-
sum tam graviter feram, debes ignoscere,
cum ita me afflictum videas, ut neminem
unquam nec videris, nec audieris. Nam
quod scribis, te audire, me etiam, mentis er-
rore ex dolore affici, mihi verò mens integra
est: Atque utinam tam in periculo fuisset,
cum ego is, quibus salutem meam carissimam
arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque
usus sum, qui, ut me paulum inclinari timo-
re viderunt, sic impulerunt, ut omni sui sce-
lere

D

lere

LIBER

lere & perfidia abuterentur ad exitium meum:
Nunc quoniam jam est Cyzicum nobis eun-
dum, quo rariùs ad me litera perferuntur, hoc
velim diligentius omnia, quae putaris me scire
opus esse perscribas. Quintum fratrem me-
um fac diligas, quem ego miser, si incolumem
relinquo, non me totum periisse arbitror. Vale.
Non. Sextil.

M. T. C. T. P. Attico S. P. D.

Att. 3. 13. **E**X tuis literis plenus sum expectatione de
Pompejo, quidnam de nobis velit aut o-
stendat. Comititia enim credo esse habita:
Quibus absolutis scribis illi placuisse agi de no-
bis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem,
facio tuo iussu, & si scio, te me iis Epistolis po-
tius, quam meas spes solium esse remorari.
Nunc velim mihi plane perscribas, quid vi-
deas. Scio nos nostris multis peccatis in-
hanc arumnam incidisse, ea si qui casus ex
parte correxerint, minus moleste feremus nos
vixisse, & adhuc vivere. Ego propter via-
celeritatem & quotidianam expectationem
rerum novarum non commovi me adhuc
Thessalonicà, sed jam extrudimur, non à
Planco (nam is quidam retinet) rerum ab
ipso loco minimè appositio ad tolerandam in-
tanto luctu calamitatem: Epeirum igitur
ut scripseram, non iui, quod subiti mihi ad-
versis

SECUNDUS.

versis nunciis venerant, & litera, quare nihil
esset necesse quam proximè Italiam esse. Hinc
si aliquid à comitiis audierimus, nos in A-
siam convertemus, neque adhuc stabat, quò
potissimum: sed scies. Vale 12 Calend. Sex.
Thess.

M. T. C. T. P. Attico S.

Nestorius noster me per literas fecit certio- Att. 4. 14
rem, te Roma ad VIII. Idus Maij, puta-
re profectum esse tardius, quam dixerat, quòd
minus valuisses. Si jam melius vales, vehe-
menter gaudeo. Velim domum ad tuos scri-
bas, ut mihi tui libri pateant, non secus ac si
ipse adesset, cum ceteri, cum Varronis. Est n.
mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris,
adeos quos in manibus habeo, quos, ut spero, ti-
bi valde probabo. Velim, si quid forte novi
habetis, maximè à Qu. Fratre, deinde à C. Ce-
sare, & si quid de comitiis, de Rep. fortè (sole-
n. tu hac festivè odorati) conscribas ad me.
Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. Nun-
quam n. mihi tua Epistola aut intempestiva
aut loquax visa est. Maximè à te rogo, re-
bus tuis totoque itinere ex sententia confecto,
nos quam primum revisas, Dionisium jube
salvere. Cura te ut valeas.

D 2

M. T. C.

LIBER
M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 5. 3. **A**D Quintum Iduum Maij veni in Trebulanum ad Pontium, ibi mihi tua litera bina reddita sunt tertio abs te die. Eodem a. ex Pompejano Philotemo dederam ad te literas: nec verè nunc erat sanè quid scriberem. Qui de Rep. rumores scribe quaeso. In oppidis summum video timorem, sed multa inania, quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio. Nullas enim adhuc acceperam, prater qua mihi bina semel in Trebulano reddita sunt, quarum altera edictum publy Licini habebans: erant autem Nonis Maij data, altera scripta ad meas Minturnenses. Quam vereor, ne quid <sup>οπου-
δαιότερον</sup> in iis, quas non accepi, quibus rescribi vis. Apud Lentulum ponam tecum in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicenor tuus operam mihi dat egregiam: Jam deest quod scribam, licet Beneventi cogitabam, hoc de nostra continentia & diligentia esse satis, faciem satis L. Pontio. Ex Trebulano ad V. Idus Maij.

Id est, Se-
riū magis.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 5. 6. **T**arentum veni ad XV. Cal. Jun. quod Pontium statueram expectare: Commodissimum duxi diis eos, quoad ille veniret.
cum

SECUNDUS.

cum Pompejo consumere, eoque magis, quod ei gratum esse id videbam: quin etiam a me petierat, ut secum & apud se essem quotidie, quod concessi libenter: multos enim ejus praeclaros de Republ. sermones accipiam, instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium sed ad te brevior jam scribendo incipio fieri, dubitans Roma ne sis an jam profectus, quod tamen quo ad ignorabo scribam aliquid potius, quam committam, ut ibi cum possint reddi a me litera, non reddantur. Nec tamen jam habeo, quod aut mandem tibi aut narrem. Mandavi omnia quidem, que tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habeo novum. Illud tamen desinam, dum te adesse putabo, de Caesaris nomine rogare, ut confectum relinquant. Avidè expecto tuas literas, & maxime, ut norim tempus profectiois tuae. Vale.

T. P. Attico.

Dionysium flagrantem desiderio tui mihi ad te, nec meherculè a quo animo, sed fuit concedendum. Quem quidem cognovi, cum doctum (quod mihi antea eras notum) iūm sanctum, plenum officij studiosum, etiam mea laudis, frugi hominem, ac ne libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompejum vidi III. Idus Decembr. fuimus unâ horas

D 3

duas

LIBER

duas fortasse: magna letitia mihi visus est affici meo adventu, de triumpho hortari, suscipere partes suas monere, re ante in senatum accederem, quam rem consecissem, ne dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid queris? in hoc iudicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Republ. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus, nihil ad spem concordia plane illum abs se alienatum, cum ante intelligeret, tum verò proximè indicasse, venisse Hircium à Cesare, qui esset illi familiarissimus, ad se non accessisse: & eum ille ad VII. Idus. Dec. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, ad VII. Iduum ad Scipionem ante lucem venisse, multa de nocte profectum esse ad Casare: hoc illi τὴν ἡμέραν οὕτως εὐδὲς videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil aliud me consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederant, non arbitror fore tam amentem, ut hac in discrimen adducat, quod si ruere ceperit, ne ego multa timeo, qua non audeo scribere: sed ut nunc est, ad IV. Non. Jan. ad urbem cogito. Vale.

Id est, conjectatio.

SSSS

T. P.

SECUNDUS.

T. P. Attico.

Planè deest quid ad te scribam; nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo à te quid expectem: Tantùm igitur illud nostrum solamen servemus, ut ne quem istuc euntem sine literis dimittamus. De Republ. valde timeo, ne adhuc fere juveni, qui non concedendum putaret Casari, quod postulare potius, quam depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinio ne valentior. Cur autem nunc primum ei resistamus: ἔστι δ' αὐτὸ δὲ μέγαν ἐπιτοκασμὸν, quam cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus, nisi forte hac illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dicis: quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus? sentiam enim omnia facienda, ne armis diceretur; Dicam idem quod Pompejus, neque id faciam humili animo: sed rursum hoc per magnum Reipubl. malum est. & quodammodo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus à Pompejo disfidere. Vale.

Id est; Non enim majus quàm hoc malum sequi poteris.

C. P. Acilio S.

Subito consilium ceppi, ut antequam luce- ret, exirem, ne qui conspectus fieret aut sermo, licitoribus præsertim laureatis. De reliquo

Att. 7.9.

D 4

liquo

18

LIBER

liquo neq³ hercule quid agam, nec acturus quid sim scio, ita sunt perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. Tibi vero quid suadeam, cujus ipse consilium exspecto? Cneus noster quid consilij ceperit, capiatve, nescio, adhuc in oppidis coarctatus, sed stupent omnes. Si in Italia consistet, erimus unâ: si necedet, consilij res est. Adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia & incautè agi judico. Tu quæso ad me crebro scribe, vel quod in buccam venerit. Vale.

M. T. C. T. P. Attico
S. P. D.

Att. 7, 8. **N**ihil habeo quod te ad scribam, quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi, erat enim plena spei bona, quod & Curionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi IV. Nonas Feb. manè accepi literas, tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium quibus irrident Caesaris legationem. Plane oppressi videmur, nec quid consilij capiam, scio: nec me hercule de me laboro de pueris quid agam, non habeo, Capuam tamen proficiscebam hæc scribens, quò faciliùs de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

T. P.

SECUNDUS.

T. P. Attico S.

Brevioloquentem jam me tempus ipsum Att. 7, 19. facit. pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse rumoris his Coss. quorum ego jussu, spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbrì Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant sed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Luceria dicebatur esse, & audire cohortes Legionem vicinarum non firmissimarum. At illum ruce nunciant, & jam jamq³ ad esse, non ut manum conserat, (qui cum enim?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia συνάτω δαυέν: nec te id consulo, sin extra quid ago? ad manendum hys, lictores, improvidi & negligentes Duces ad fugam hortatur amicitia Cn. causa bonorum, turpitudine conjungendi cum tyrannocui quidem incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Et si te ipsum istic jam calere puto, sed tamen quantum poteris. Ego si quid hic novi cognovo, scies: jam n. ad erunt Coss. ad suas Nonas. Tuas quotidie literas exspectabo. Ad has autem, cum poteris, rescribes Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

D S

M. T.

LIBER
M. T. C. M. T. P. Attico S.

Att. 7.21. **P**Edem in Italia video nullum esse, qui non in illius potestate sit. De Pompejo scio nihil eumque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem. Hujus autem nostri? Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu eadem non sine causa times, non quominus quicquam Casari expedit ad diuturnitatem victoriae & dominationis. Sed video, quorum arbitrio sit acturus, recte sit: censeo cedenam de oppidis iis: ego consilij: quod optimum factu videbitur, facies. Cum Philotimo loquere, atque adeo Terentiam habebis Iudibus. Ego quid agam? qua aut terra aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? Etsi terra quidem, qui possum? mari, quo? tradam igitur istime? fac posse tuo. Multissimi hortantur: num etiam honesto? nullo modo quidem a te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest, sed tamen, si quid in mentem venit, velim scribas, & ipse quid sis acturus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. D.

Att. 7.23. **P**hilotimi litera me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant, admodum delectarunt. Ecce postridie Casij litera Capua

SECUNDUS.

Capua à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse, eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cn. confestim insequi Casarem, Domitium non habere militum vim. Idem scripsit Coss. Capua discessisse. Non dubito, quin Cn. in fuga sit, modo effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S.

Cum dedissem ad te literas tristes, & meo, ne veras de Lucretij ad Coss. um literas Capuam missas, Cephalio veni ad nos: attulit etiam a te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quam quod scribitis, Pompejum exercitum habere. Nemo huc ita affert omnia, quam nolim. O rem miseram, malas causas semper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum nescisse? neque enim erat difficile, hoc nescisse: erat enim ars difficilis recte Rempub: regere. Sed jam jamque omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

T. P. Attico S.

VNum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat? at nemo dubitat, quin subsidio venturus sit. Ego

LIBER

Ego non puto: Deseret igitur talem civem, & eos unâ quos scis est? habeat praesertim & ipse cohortes triginta? Domitius (nisi me omnia fallunt) de se incredibiliter pertimuit, nihil spectat, nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego vero quem fugiam, habeo: quem sequar, non habeo. Quod enim meum consilium tu laudas, & memorem dicis malle, quod dixerim, me cum Pompejo vinci, quam cum istis vincere. Ego vero malo, sed cum illo Pompejo qui tunc erat, aut qui mihi esse videbatur, Cum hoc vero, qui ante fugit, quam scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit. Italiam deseruit: si malui, contigit, tunc victus sum, quid superest? nec ista videre possum, quae nunquam timui, ne viderem, nec me Hercule istum, propter quam mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à moneta: nemo enim solvit, sive ab Oppiis tuis contubernali- bus. Caetera apposita tibi mandabo. Vale.

Cn. Pompejus Proconsul
M. T. C. Imp. S. P. D.

Att. 8. 14. **T**uas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute

SECUNDUS.

salute communi. Coss: ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in Remp. ut te ad nos conferas, ut communi consilio Reipub. efflicta opem atque consilium feramus. Censeo via Appia iter facias & celeriter Brundus. venias. Cura ut valeas.

Cn. Pompejus Proc. L. Do-
mitio Proc. S.

Miror te ad me nihil scribere, & potius ab Att. 8. 18. aliis quam à te de Republ. certiore me fieri. Nos disiecta manu pares adversariis esse non possumus: contraetis copiis spero nos & Reipubl. & saluti communi prodesse posse. Quamobrem cum constituissem, ut Vibullius mihi scripserat ad 5. Idus Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire miror, quid causa fuerit, quare consilium mutaris. Nam illa causa, quam mihi Vibullius scribit, levis est: te propterea moratum esse, quod audieris Caesarem firmo progressu in castrum Truentinum venisse. Quanto n. magis appropinquare adversarius ceperat: eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres, priusquam Caesar, aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam te rogo, & hortor id, quod non

LIBER

non destiti superioribus literis ante petere, ut primo quoque die Luceriam advenires antequam copia, quas instituit Caesar contrahere in unum locum evacta, nos a nobis distrahant. Sed si erunt, qui te impediunt, ut illas suas servant, equum est me à te impetrare, ut cohortes quae ex Piceno & Camerino venerunt, quae fortunas suas reliquerunt, ad me missam facias. Vale.

Cn. Pompejus L. Domitio S.

Att. 8.20. **L**itera à te mihi reddita sunt ad XIV. Calendarum Mart. in quibus scribis, Caesarem apud Cornificium castra posuisse, quod putavi, & pramonui. Fit, ut nec in praesentia committere tecum praelium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus, quò magis etiam tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipubl. dimitem: neque etiam, qui ex deletibus conscripti sunt à Coss. convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut explices. & huc quamprimum venias ante, quam omnes copia adversariorum conveniant. Neque enim celeriter, ex
delet

SECUNDUS.

deletis huc homines convenire possunt, & si convenirent, quantum iis committendum sit, quòd inter se noti sunt, contra veteranas legiones non te praterit. Vale.

T. P. Attico S.

Att. 8.23. **L**ippitudinis mea signum tibi sit liberaris manus & eadem causa brevitas: est nunc quidem quod scriberem, nihil erat: omnis expectatio nostra erat in nunciis Brundisinis. Si nactus hic esset Cn. nostrum spes dubia pacis: Sin ille ante transmississet, exitiosi belli metus. Sed videsne, in quem hominem inciderit Respubl. quam acutum? quam vigilantem? quam paratum? Si me hercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. Multum mecum municipales homines loquuntur, multum Rusticani. Nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. E: vide quam conversa res est: illum, quo antea confidebant, metunt, hunc amant quem timebant. Id quantum nostris peccatis, vitiisque venerit, non possum sine molestia cogitare. Quae autem impendere putaram, scripseram ad te, & jam tuas literas expectabam. Vale.

C. Cæ-

LIBER
C. Cæsar M. T. C. S.

Att. 9. 5. **C**um Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire me commode potuisset properantem: atque essem in itinere, promissus jam legionibus praterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasque agerem. Et si hoc officium sepe, & sapius mihi facturum videor, ita de me mereris. In primis ate peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut te ibi videam, ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar, festinationi meae brevitatique, literatum ignosces, reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

C. Cæsar C. Oppio, & L.
Cornelio Balbo S.

Att. 9. 8. **G**audeo mehercule, vos significare literis, quam valde proberis ea, quae apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentius, quod mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me praberem, & Pompejum, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti, quando reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt; neque victo-

SECUNDUS.

victoriam diutius tenere: prater unum La Syllam, quem imitaturus non sum. Hac nova sit ratio vincendi, ut misericordia & liberatione nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De iis rebus rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompei praefectum, deprehendi scilicet, & meo instituo usus sum & eum statim missum feci. Jam denuo praefecti Fabrum Pompeij in meam potestatem venerunt & a me missi sunt. Si volunt grati esse, debebunt Pompejum hortari, ut malit mihi esse amicus, quam ius, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificis effectum est, ut Resp. in hunc statum per veniret. Vale.

M. T. C. C. Cæsari S.

Att. 9. 14. **V**t legi tuas literas, quas à Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio & dignitate mea, minus sum admiratus. De gratia & ope quid significares, mecum ipse quarebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de ocio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer: & ad eam rationem existimabam satis aptam esse naturam, & personam meam, quod si ita est, & si qua de Pompejo nostro

LIBER

stro tuendo & tibi ac Reipubl. reconciliando cura te attingit, magis idoneum, quam ego sum, ad eam causam profecto reperies neminem, qui & illi semper, & Senatui cum primum potui, pacis autor fui. Nec sumptis armis belli ullam partem attingi, iudicavitque te eo bello violari, contra cuius honorem populi Rom. beneficio concessum inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore modo ipse autor dignitatis tuae fui: verum etiam ceteris autor ad te adjuvandum, sic me nunc Pompeij dignitas vehementer movet. Aliquot enim sunt anni, cum vos duos elegi, quos praecipue colorem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem a te peto, vel potius precibus omnibus oro & pro estor, ut in tuis maximis curis aliquid imperitas temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficii memoria possim. Quae si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me a te tamen impetraturum, sed ut arbitror, & ad tuam fidem & ad Rem. pub. pertinet, me & pacis utriusque vestrum, & ad civium concordiam per te quam accommodatissimum conservari. Ego cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ejus salutis, qui mihi fuerat, fuisses, tamen ejus literis letis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioque misit, eandem me salvem

SECUNDUS.

rem a te accepisse putavi, quam ille, in quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro, ut etiam in Pompejum essem possim. Vale.

L. Cornelius Balbus M. T. C.
Imp. S. P. D.

Cesar nobis literas per breves misit, quarum exemplum subscripsi: brevitatem epistola scire poteris eum valde esse distentum, qui tanta de re, tam breviter scripserit: si quid praeterea novi fuerit, statim tibi scribam. Caesar Oppio, Cornelioque ad 7. Iduum Mart. Brundisium veni, ad murum castra posui. Pompejus est Brundisij, misit ad me Cn. Magnum de pace; qua visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui, cum in spem venero de compositione aliquid me posse conficere, statim vos certiores faciam. Valete.

Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res compositionem eorum impediat? Namque quod absens facere possum, opto quod si una essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. D.

Ego cum accepissem tuas literas Nonis Aprilibus, quas Cephalio attuleras essemque

E 2

Min.

LIBER

Minturnis postridie mansurus, protinus sustinui me in Arcano fratris, ut dum certius aliquid afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturque nihilominus, qua sine nobis agi possunt λαλαγῶσαι jam adest. & animus ardet, nec est quicquam, quo & qua: sed hac nostra erit cura & peritorum. Tu tamen, quoad poteris, & adhuc fecisti, nos consiliis iuvabis. Resunt inexplicabiles, fortuna sunt committenda omnia: sine spe conamur nulla. Melius si quid accigerit mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda tanta praesertim, spectaculo esse nollem, cui te meo nomine inimicum esse nolo Vale.

Cæsar Imp. M. T. C.
Imp. S.

Att. 10. 9. **E**T si te nihil temerè, nihil imprudenter facturum iudicârum, tamen permotus hominum fama scribendum ad te existimaui, & pro nostra benevolentia petendum, ne quo progredereris inclinata jam re, qua integra etiam progrediendum tibi non existimasses. Nam & amicitia graviores injurias feceris, & tibi minus commodè consulueris. Quod minus placet, si non fortuna obsecutus fueris, ut debes. Omnia enim secundissima nobis, adversissima

SECUNDUS.

ssima illis accidisse videntur: nec causam secutus: eadem enim tum fuit, cum ab eorum consiliis abesse iudicasti, sed meum aliquod factum condemnasse viderere, quo mihi gravius abs te nihil accidere potest, quod ne facias, pro iure nostra amicitia à te peto. Postremò quid viro bono, & quieto, & bono civi magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis? Quod nonnulli cum probarent, periculi causa sequi non potuerunt: tu explorato & vita mea testimonio, & amicitia iudicio, neque tuius, neque honestius reperies quicquam, quam omni contentione abesse. 15. Cal. May ex itinere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris: contraque opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto, ut constitueram Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias. Quodvis enim supplicium levius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi & ad Balbum, & ad Oppium, siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur, hic esse me minime convenit, quorum fortasse utrumque erit: aliter certe. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti qua istorum via esset: sed ne

E 3

eam

LIBER

eam sceleris, te rogo. Nihil omnino jam expecto, nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquere velim, & cum istis: & rem, ut poteris, expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII. Cal. Quintil.

M. T. C. T. P. Attico S.

Att. 11. 19 **C**um tuis dare possem literas, non praetermissis, etsi quid scriberem, non habebam. Tu ad nos & rarius scribis, quam solebas, & brevius. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire posse. Veruntamen velim si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum, quod mihi sit optandum: si quid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe, sed quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad me scribas, qua ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus aliquid caveam, qui nihil unquam cavi, Vale. Non. Cal. Sextil.

M. Antonius Coss. M. T.
S. D.

Att. 14. 14 **O**ccupationibus est f. Elum meis, & subita tua profectio, ne tecum coram de hac re age-

SECUNDUS.

agerem, quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te: quod si bonitas tua responderit iudicio meo, quod semper habui de te gaudebo. A Casare petii, ut Sextum Clodium restitueret, impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic, uti beneficio ejus, si tu concessisses, quo magis laboro, ut & tua voluntate id per me facere liceat. Quod si duriores te ejus misera & afflicta fortuna praebeo, non contentam ego adversus te: quoniam videor debere tueri commentarium Caesaris. Sed mehercule, si humaniter & sapienter & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profecto praebebis: & voles P. Clodium in spe optima puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. Patere, obsecrate, pro Reipublica videri gessisse simulatam cum patre ejus, non contempseris hanc familiam. Honestius enim & libentius deponimus inimicitias Reipubl. nomine susceptas, quam contumacia. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias, quanquam tuam fortunam, Cicero ab omni periculo abesse certum habeo, tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quam sollicitam. Postremo meo jure te hoc beneficium rogo, nihil enim non tua causa feci, quod si non impetro,

E 4 per

LIBER

per me Clodio daturus non sum, ut intelligas, quanti apud me autoritas tua sit, atque cōte placabiliorem prebeas. Vale.

M. T. C. Planco Prætori
Desig. S.

Att. 16.20 Ignosce mihi, quod cum antea accuratissime me de Buthrotis ad te scripserim, eadem de re sepius scribam: non me hercule, mi Plance, facio, quod parum confidam, aut liberalitati tue, aut nostræ, amicitie, sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id, quod probavit Cesar, nobis testibus & obsecratoribus, qui & decretis & responsis Cesaris interfueramus, videatur obtinere potuisse, præsertim quum tota potestas ejus res tua sit, ut ea que Coss. decreverunt secundum Cesaris decreta, & responsa, non dicam comprobos, sed studiosè libenterque comprobos. Jam mihi sic erit gratum, ut nulla res gravior esse possit: Etsi jam sperabam, cum has literas accepisses fore, ut ea, qua superioribus literis à te petissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq, pro tuo summo beneficio gratias agamus. Quod si acciderit, velim sic

SECUNDUS.

sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus per magna res agitur, quam me, qui non minus laborat, quam ille, obligatum fore. Vale.

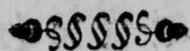
M. T. C. Capioni S.

Att. 16.21 Non dubito, quin mirere, atq, etiam sto- mache, quod tecum de eadem re agam sepius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi per magna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. Multum potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam: scio quam sis amicis jucundus. Nemo nos in hac causa plus juvare potest, quam tu, & res ista est firma, ut debet esse, quam Coss. de consilij sententia decreverunt, cum & lege & S. C. cognoscerent: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate. Quem quidem arbitramur cum officij tui & Reipubl. causa decretum Coss. comprobaturum: tum libenter nostra causa esse facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito, quod ut facias, vehementer etiam atq, etiam rogo. Vale.

•S(O)S•

E S

L I.

LIBER III.

EPIST.

SERVIUS SULPITIUS,

M. T. C. S. P. D.

Fam. lib. 4. Epist. 5.

ARGUMENTUM.

Consolatoria est. Orditur autem à commemoratione sui doloris. Deinde addit se scripturum ei consolationem. Hinc sequitur propositio. Post primum argumentum sumitur à majori: Majora amisimus: ergo hoc quoque feramus. Secundum à temporum miseriis, quibus erigi felicitas quædam est. Tertium ab exemplis urbium, quib. probat communem conditionem mortalitatis, à bonis, quæ contigerant antea. Quartum, à Ciceronis prudentia. Quintum est, Pathos à voluntate filia. Et sunt pleraq; brevia & truncata membra in hac Epistola.

Postea.

LIB. TERTIUS.

Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tullia filia tua, sanè quam pro eo ac debui, graviter molesteq; tuli, communemque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum atq; acerbum est, propterea quod per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neq; sine lacrymis multis id conari queunt, ut si magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam alius posse suum officium prestare: tamen quæ in presentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere, non quòd ea te fugere existimem, sed quòd forsitan dolore impeditus minùs ea perspicias. Quid est, quod tantoperè te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita quem admodum adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse, qua hominibus non minùs quam liberi chara esse debent: patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes, hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit, aut quid non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atq; omnia minoris aestimare? An illius vicem (credo) dolens quoties in eam cogitationem necesse est. Et tu veneris & nos sæpè incidamus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est, mortem cum vita commutare. Quid autem

Narratio

Propositio.

Argumentum à majori.

LIBER

autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnoperè invitare posset? qua res? qua spes? quod animi solacium? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta aetatem ageret? licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares, an ut ea liberos ex se se pareret, quos cum florentes videret, lateretur? qui rem a parente traditam per se tenere possent? honores ordinatim in Repub. petaturi essent? in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? Quid horum fuit quod non prius, quam datum est, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere? Malum, nisi hoc pejus sis hac sufferre & perpeti. Qua res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram versus navigarem, coepi regiones circumcirca prospicere, post me erat Aegina, ante Megara, dextra Pireus, sinistra Corinthus: qua oppida quodam tempore florentissima fuerunt nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Coepi egomet mecum sic cogitare: Hena nos homunculi indignamur, si quis nostrum interit aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant: visne tute Servi cohibere & meminisse te hominem esse natum? Crede

TERTIUS.

Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt, de imperio praeterea tanta diminutio facta est, omnes provinciae conquassatae sunt, in unius mulierculae animula si jactura facta est, tantoperè commoveris? qua si hoc tempore non suum diem obisset, paucus post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ad cogitationem tuam avoca, atque ea potius reminiscere, qua digna tua persona sunt: illam quam diu ei opus fuerat, vixisse, unam cum Republ. fuisse, te Patrem suum Praetorem, Consulem, Augurem vidisse, adolescentibus primariis nuptam fuisse, omnibus bonis prope perfunctam esse, cum Respub. occideret, vita excessisse. Quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli oblivisci, te Ciceronem esse, & cum qui aliis consueveris: praecipere & dare consilium: nec imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur, se tenere medicina scientiam, ipsi se curare non possunt: Sed potius, quae alius tute praecipere soles, ea tute tibi subjice, atque apud animum tibi proponere: Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua occurrere. Quod

A persona
na Cicero-
ronis:

Collatio
causantur
quae dolo-
rem minu-
unt, rem-
poris &
rationis:

LIBER

Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietasq; in omnes suos. hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortua: da ceteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent? da patria: ut si qua in re opus sit, opera & consilio tuo uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis servandum sit, noli committere, ut quisquam te putet, non tam filiam quam Reipublica tempora & aliorum victoriam lugere. Plura ad te hac de re scribere pudet, ne videat prudentia tua diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq; ex ea rete laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te aequè ferre posse, neq; id majus, quam debeat, tibi onus videri, ne ex omnibus virtutibus hac una tibi videantur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliori animo esse cognovero, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq; se provincia habeat, certiore faciam. Vale.

M. T. C. Servio Sulpitio
S. D.

ARGUMENTUM.

Fa: 4. 6. Hæc Epistola est propemodum
confutatio & responsio ad Epistolam
Servii.

TERTIUS.

Servii. Exordium sumptum est à
comprobatione officij & literarum.
Servii. Deinde sequitur propositio,
quæ habet confessionem, quæ prædi-
cat, se hanc consolationem admit-
tere.

Ego verò Servi vellem, ut scribis, in meo
gravissimo casu affuisses. Quantum enim
presens me adjuvare potueris, & consolando,
& propè aequè dolendo, facile ex eo intelligo,
quòd literis tuis lectis, aliquantum acquisivi.
Nam & ea scripsisti, quæ levare luctum pos-
sent, & in me consolando, non mediocrem ipse
animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus
omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potue-
runt, declaravit, & quanti ipse me faceret, &
quam suum talem erga me animum tibi gra-
tum putaret fore, cuius officia jucundiora sci-
licet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gra-
tiora. Me autem non oratio tua solùm, &
societas penè agritudinis, sed etiam autoritas
consolatur. Turpe enim esse existimo, me non
ita ferre casum meum, ut tu tali sapientia præ-
ditus ferendum putas. Sed opprimor inter-
dum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia,
deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exemplà
proponere simili in fortuna non defuerunt. Nam

& Qu.

LIBER

Et Qu. Maximus, qui filium consularem clarum virum & magnis rebus gestis amisit, & L. Paulus, qui duos septem diebus: & noster Gallus & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas consolatur eaquam ex Rep. consequabantur. Mihi autem amissis ornamentis iis qua ipse commemoras, quaeque eram maximis laboribus adeptus unum manebat illud solatium, quod ereptum est Non amicorum negotiis, non Reipub. procuracione impediabantur cogitatione mea. Nihil in foro agere licebat: aspicere curiam non poteram, existimabam, id quod erat, omnes me & industria mea fructus, & fortuna perdidisse. Sed cum cogitarem haec mihi tecum, & quibusdam esse communia, & cum frangerem ipse me, cogereque illa ferre toleranter, habeam quod confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone & suavitate omnes curas doloresque, deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quae consensuisse videbantur recrudescunt. Non enim, ut tum me a Republica mestum domus excipiebat, quae levaret, sed nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possem, ut in eius bonis acquiescam. Itaque & domo abssum, & foro, quod nec eum dolorem, quem a Rep. capio domus jam consolari potest, nec domesticum Respublica. Quo magis te expeleo

Expoliti
tio inven-
tionis.

teque

TERTIUS.

teque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferi nulla potest: quam consuetudinis sermonumque nostrorum: Quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem tum multo de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos, quae ratione nobis traducendum sic hoc tempus, quo test totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudens, & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor.) nec a me alicui, & tibi amicissimi. Quodcumque ita sit, magna tamen est deliberationis, quae ratio sit incund nobis non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi.

M. T. C. Lucio Q. Filio S. D.

ARGUMENTUM.

Exordium habet brevem excusationem impudentiae, & quasi quandam culpae concessionem. Deinde sequitur brevis narratio, cum petitione, cui aspergit quaedam argumenta. Deinde auget petitionem, adhibita circumstantia.

Coram me tecum eadem haec agere saepe conantem deterruit pudor quidam penè sub-

Exordium à
causa scri-
bendi.

F

LIBER

subrusticus, qua nunc exponam absens audaci-
 cius Epistola enim non erubescit: ardeo cupidi-
 tate incredibili, neq; ut ego arbitror, repreh-
 enda, nomen ut nostrum scriptis illustretur &
 celebretur tuis. Quod etsi mihi saepe ostendis te
 esse facturum, tamen ignoscas velim huic fe-
 stinationi meae. Genus enim scriptorum tuo-
 rum, etsi erat semper, à me vehementer expe-
 ctatum tamen vicit opinionem meam, meq; ita
 vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celer-
 rime res nostras monumentis commendari tuis.
 Non enim me solum commemoratio posteritatis
 ad spem quandam immortalitatis rapit, sed
 etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimo-
 ny tui, vel iudicio benevolentiae, vel suavitatis
 ingenij, vivi persuamur. Neque tamen hoc
 cum scribebam, eram nescius quantis oneribus
 premerere susceptarum rerum & jam institu-
 tarum, sed quia videbam Italici belli, & civi-
 lis historiam jam pœnâ à te esse perfectam (di-
 xeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deesse
 mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares,
 conjunctè ne mallet cum ceteris rebus nostra
 contexere, an, ut multi Graeci fecerunt, (Calli-
 sthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Poly-
 bius Numantinum, (qui omnes à perpetuis
 suis Historiis ea, quae dixi, bella separaverunt)
 tu quoque item civilem conjurationem ab ho-
 stilibus externisque bellis sejungeres. Equidem
 ad

TERTIUS.

ad nostram laudem non multum video inter-
 esse: sed ad prope rationem meam quiddam in-
 terest, non te expectare, dum ad locum venias,
 ac statim causam illam totam, & tempus ar-
 ripero. Et simul in uno argumento unaque in
 persona mens tua tota versabitur, cerno jam
 animo, quantum omnia uberiora atque ornatio-
 ra futura sint. Neq; tamen ignoro, quam im-
 prudenter faciam, qui primum tibi tantum
 oneris imponam. (potest enim mihi denegare
 occupatio tua) deinde etiam, ut ornem, po-
 stulem: quid si illa tibi non tanto per e videntur
 ornanda? Sed tamen, **QUI SE MEL**
 verecundiae sineis transferit, cum bene & gra-
 viter oportet esse impudendum. Itaque te plane
 etiam atque etiam rogo, ut ornas ea vehemen-
 tius etiam quam fortasse sentis, & in coleges
 Historiae negligas: gratiamque illam, de qua
 suavissime quodam in praemio scripsisti, à qua
 te affici non magis potuisse demonstras, quam
 Herculem Xenophontem illum à voluptate: ea
 si me tibi vehementius commendabit ne asper-
 nere, amorique nostro plusculum etiam, quam
 concedit veritas, largiare. Quod si te adduce-
 mus, ut hoc suscipias, erit (ut mihi persuadeo)
 materies digna facultate & copia tua. A prin-
 cipio enim conjurationis usque ad reditum no-
 strum, videtur mihi modicum quoddam cor-
 pus confici posse, in quo & illa poteris uti civi-

F 2 lium

LIBER

lium commutationum scientia, vel in explicā-
dis causis rerum novarum, vel in remediis in-
commodorum, cum & reprehendes ea, quae vi-
tuperanda duces: & quae placebunt, exponendis
rationibus comprobabis, & si liberius, ut con-
suevisti, agendum putabis, multorum in nos
perfidiam, infidias proditemq; notabis. Mul-
tam etiam casus nostri tibi varietatem in scri-
bendo suppeditabunt, plenam cuiusdam volu-
ptatis, quae vehementer animos hominum in le-
gendo scripto retinere possit. **NIHIL** enim
est aptius ad delectationē Lectoris, quam tem-
porum varietates fortunaeq; vicissitudines: quae
etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt,
in legendo tamen erunt jucunda. **HABET**
enim praeteriti doloris secum recordatio dele-
ctationem. Cateris verò nulla perfunctis pro-
pria molestia, casus autem alienos sine ullo do-
lore intuentibus, etiam ipsa misericordia est
jucunda. Quem enim nostrum ille moriens
apud Mantinam **EPAMINONDAS**,
non quadam miseratione delectat? qui tum de-
niq; sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei
percontanti dictum est, clypeum esse salvum:
ut etiam in vulneris dolore aequo animo cum
laude moreretur. Cujus studium in legendo non
erectum Themistoclis fuga redituq; retinetur?
Etenim ordo ipse *Annalium* mediocriter nos
retinet, quae si enumeratione fastorum. At vi-
ri se-

TERTIUS.

ri saepe excellentes ancipites variq; casus ha-
bent admirationem, expectationem, laetiam,
molestiam, spem, timorem. Si verò exitu no-
tabili concluduntur, expletur animus jucun-
dissima lectio voluptate. Quod mihi accide-
rit optatum, si in hac sententia fueris, ut à con-
tinentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam
rerum gestarum *Historiam* complecteris, sacer-
nas hanc quasi fabulam rerum eventorumque
nostrorum. Habet enim varios actus, multasq;
actiones, & consiliorum, & temporum. **Ac**
non vereor, ne assentatiuncula quadam aucu-
pari tuam gratiam videar, cum hoc demon-
strem, me à te potissimum ornari, celebrariq;
velle. Neq; enim tu is es, qui qui sis, nescias,
& qui non eos magis, qui te non admirentur,
invidios, quam eos qui laudent assentatores ar-
bitrere. Neq; autem ego sum ita demens, ut
me sempiterna gloria per eum commendari ve-
lim, qui non ipse quoq; in me commendādo pro-
prium ingenij gloriam consequatur. Nec enim
Alexander ille, gratia causa ab *Apelle* potissi-
mum pingi, & à *Lysippo* fingi volebat: sed quod
illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloria
fore putabat. Atq; illi artifices corporis simu-
lacra ignotis nota faciebant, quae vel si nulla
sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri.
Neq; minùs est *Spartiates* *Agésilas* ille perhi-
bendus, qui neq; pictam neq; fictam imaginem
F 3 suam

LIBER

suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unum enim Xenophontus libellus in eo Rege laudando, facile omnes imagines hominum statuasque superavit. Atque hoc praestantius mihi fuerit et ad latitiam animi, et ad memorie dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit inum, sicut Timolenti a Timao, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi et spectatissimi viri et in Republ. maximis gravissimisque causis cogniti, atque imprimis probati viri, ut mihi non solum praconium, quod, cum in Sigaeum venisse: Alexander, ab Homero, Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium imperatum clari hominis, magnique videatur: Placet enim Hector ille Navianus; qui non tantum laudari se letatur, sed addit etiam a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si quateres impedieris (neque enim fac esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare) cogor fortasse facere, quod nonnulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo et clarorum virorum. Sed quod te confugit, haec sunt in hoc genere vitia, et ut verecundius ipsi de se scribant necesse est, si quid est laudandum, et praetereant, si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique repre-

TERTIUS.

hendant, et dicant, verecundiores esse pracones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionem, corona donentur, alium praconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse predicent. Haec nos vitare cupimus, et si recipis causam nostram, vitabimus. Idque ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur cum mihi saepe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilia atque eventus literis mandaturum, a te id nunc tantoperè, et tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi festinationis, quod alacres animo sumus, ut et ceteri viventibus nobis ex libris tuis nos cognoscant, et nosmetipsi, vivi gloriosa nostra perfruemur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium, sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis, et ea, quae habes instituta, perpolies, nosque diliges: Vale.

T. P. Attico S. Ad Att.

lib. 8. Epist. 3.

Maximis et miserrimis rebus perturbatus sum, cum coram tecum mihi potestas deberan-

E 4

beran-

LIBER

berandi non esset, sed uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hac est. Si Pompejus Italia excedat (quod cum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: & quo facilius consilium dare possis, quid in utramque partem mihi in mentem veniet, explicabo brevi. Cum merita Pompeij summa erga salutem meam, familiaritasque, quae mihi cum eo est, tum ipsa Reipubl. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud: si maneo & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium deserero, cadendum est in unius potestatem. Qui etsi multus rebus significat, se esse nobis amicum, & ut esset, a me est (tute scis) propter suspitionem huius impendentis tempestatis multo ante provisum, tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda: Et si maxime exploratum sit, cum nobis amicum fore, sit ne viri fortis & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo praeditus, non futurus sit sui juris, subeundumque periculum sit cum aliquo forte dedecore: si quando Pompejus Republicam recuperaverit. In hac parte haec sunt. Vide nunc, quae sint in altera. Nihil actum est a Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter, adde etiam nihil,

TERTIUS.

hil. nisi contra consilium auctoritatemque meam. Omitto illa vetera, quod istum in Republicam ille aluit, auxilium, armavit: ille legibus C. Metelli per vim contra auspicia ferendis auctor: ille Gallia ulterioris adiunctor, ille gener: ille inopando P. Clodio augur: Ille vestituendi mei quam retinendi studiosior: ille provincia propagator: ille absentis in omnibus adiutor. Idem enim tertio consulatu, postquam esse defensor Republica cepit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua. Marcoque Marcello Cos. finient. Provincias Gallias Calen. Marty restitit. Sed ut haec omittam, quid fedius? quid perturbatius hoc ab urbe discessu? siue potius, turpissima fuga? Quae conditio non accipienda fuit potius quam relinquenda patria: Mala conditiones erant, fateor: sed nunquid hoc pejus? At recuperabit Remp. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica & privata adversario tradita? Denique nulla causa, nulla vires, nulla sedes quo concurrant, qui Remp. defensam velint. Apulia delecta est inanissima pars Italia. & ab impetu huius belli remotissima: fuga & maritima opportunitas visa queri desperatione, invite capiti Capuam: non quo minus illud defugerem,

F 5

sed

LIBER

sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor, bonorum autem esset aliquis. sed hebes, ut solet, & ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem. Multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipse, me nihil suscepturum sine praesidio, & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quod ab initio vidi, nihil queri praeter fugam. Eum si nunc sequor, quonam? cum illo, non ad quem cum essem profecturus, cognovi in his locis esse Caesarem, ut tuto Luceriam venire non possum. Infero mari nobis incerto cursu, hyeme maxima navigandum est. Age jam cum fratre, an sine? cum filio, aut quomodo? In utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunaeque nostras? acrior quam in ceterorum, quod putabit fortasse in nobis violandis se aliquid habere populare. Age jam has compedes, fascēs, inquam, hos laureatos, hac ferre ex Italia quam molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatus utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quam autem, aut quo, nihil scimus. Ad si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus, idem fecero, quod in Cinna dominatione, Marii Tyrannide Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mutius (quoquo modo ea res hinc quidem ceciderit) qui tamen
ita

TERTIUS.

ita dicere solebat, sed id fere videre, quod factum est, se a hoc malle, quum armatum ad patriam mania accedere. Aliter Thrasibulus, & fortasse melius, sed est certa quadam alia Mutii ratio atque sententia: est etiam illa Philippi. Et cum sit necesse servare tempori, & non amittere tempus, cum sit datum, sed in hoc ipso habent tamen iidem fascēs molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est, sed sit, defert triumphum non accipere ne periculosum sit? an accipere invidiosum ad bonos? O rem, inquam, difficilem & inexplicabilem. Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest, ac ne me existimatis ad mandandum esse propensorem, quod plura in ea parte verba fecerim, potest fieri, quod fit in multis questionibus, ut res verbosior hac fuerit, illa verior. Quamobrem ut maxima de re quo animo deliberantis, ita mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundisij. Sed ecce nuncij, scribente me hac ipsa nocte in Calleno, ecce litera, Caesarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu & pugnare cupientem. Non puto etiam hoc Cn. nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus premiserat, legionem à Fausto conscriptam in Siciliam sibi placere, ac Coss. duci, scripserat ad Coss. Sed turpe Domitium erit deserere implorantem
ejus

LIBER

ejus auxilium. Est quadam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma. Afranium in Pyreneo cum Trebonio pugnassee, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum trāsisse cum cohortibus. Summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cum esset incertum iter Cesaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam iurus putabatur, Leptam ad Pompejum misi & literas: ipse ne quò inciderem, reverti Formias. Hoc te scire volui, scripsiq; sedatiore animo, quam proximè scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum, Vale.

M. T. C. Dolabellæ Conf. S.
Ad Att. lib. 14. Epist. 13.

ET si contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq; ex ea magnam letitiam, voluptatemq; capiebam, tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me asscribat tuis laudibus. Neminem conveni, convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hac loca veniant, præterea ex municipiis frequentes necessarij mei, qui omnes, cum te summis laudibus ad calum exultant, mihi continuo maximas gratias

TERTIUS.

gratias agunt. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem & singularem Coss. præbeas. Quibus ego quanquam verissimè possum respondere, te qua facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio, tamen neq; plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur, neq; valdè nego. Sum enim avidior etiam, quam satis est, gloria, & tamen non alienum est a dignitate tua, quòd ipsi Agamenonni, regnum regni, fuit honestum, aliquè in consiliis capiendis Nestorem habere: mihi verò gloriosum, te juvenem Coss. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cesar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutarat. O mi Cicero, inquit gratulor tibi cum tantum valeas apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabella verò tuo & gratulor, & gratias ago, quem quidem post te Consulem, solum possum verè Consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta, tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipubl. salutaris, testatus est, atq; hæc una vox omnium est. At te autem peio, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ
finas

LIBER

finas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quamquam mi Dolabella (hac enim jocus sum) libentius omnes meas, si modo sint aliqua mea laudes, ad te transtulerim quam aliquam partem exhauserim ex tuis: nam cum te semper dilexerim, quantum tu intelligere potuisti tum iis tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore mihi fuerit ardentius. Nihil est enim (mibi crede) virtute formosius, nihil pulcherrimum, nihil amabilius. Semper amavi ut scis, M. Brutum propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiam: tamen Idibus Marti tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quo mihi jam pridem cumulatam etiam videbatur. Quae erat qui putaret ad eum amorem, quem erga te habeam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod te hortor, ut dignitati & gloria servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? Neminem habeo clariorum, quam te ipsum: te imitare oportet, tecum ipse certes, nec licet quidem tibi jam tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut

summa

TERTIUS.

summa severitas animadversionis, non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, & attulerer felicitati tuae, sed contigit magnitudine, tum animi, tum etiam ingenii atque consilii. Legi enim contionem tuam: nihil illa sapientius, ita pedetentim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Rempublicam tibi, non modo tuendam, sed etiam ornandos illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura prope diem, ut spero: tu quoniam Rempublicam nosque conservas, fac ut diligentissime te, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto S.
Ad Brut. Epist. 3.

NOSTRA res meliori loco videbantur. Scripta enim a te certo scio, qua gesta sunt, quales tibi saepe scripsi Consules tales exteterunt, Caesaris vero pueri mirifica indoles virtutis: Utinam tam facile cum florentem & honoribus &

gratia

LIBER

gratia regere ac tenere posimus, quàm facile
adhuc tenuimus. Est omninò illud difficilius,
sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim
adolescenti & maximè per me ejus opera nos
esse saluos, & certè, nisi is Antonium ab ur-
be avertisset, perissent omnia. Triduo verò,
aut quatriduo ante hanc rem palcherrimam,
timore quodam percussa civitas tota, ad se
cum conjugibus, & liberis effundebat, eadem
recreata ad XII Calend. Maij te huc veni-
re, quàm se ad te ire malebat: quo quidem die
magorum meorum laborum multarumque
vigilarum fructum cœpi maximum, si modò
est aliquis fructus ex solida veraque gloria.
Nam tanta multitudinis, quantum capit urbs
nostra, concursus est ad me factus, ab ea cum
usque in Capitolium deductus, maximo clamo-
re atque pulsa in rostris collocatus sum. Ni-
hil est in me inane, neque enim debet: sed ta-
men omnium ordinem consensus, gratiarum
actio, congratulatioque me commovet: propte-
rea quòd populare in me esse in populi salute,
praclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire,
me velim de tuis rebus consiliisq; facias diligen-
tissimè certiore, illudq; consideres, ne tua li-
beralitas dissolutior videatur: sic sentit Sena-
tus, sic populus Rom. nullo unquam hostes di-
gniores omni supplicio fuisse, quam eos cives
qui hoc bello contra patriam arma cernunt,
quot

TERTIUS.

quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, &
persequor omnibus bonis approbantibus. Tu
quid de hac reserentias, tui iudicij est. Ego sic
senio, trium fratrum unam & eandem esse
causam. Consules duos bonos quidem, sed dun-
taxat bonos amisimus. Hircius qui temere
ipsa victoria occidit, cum paucis diebus magno
prelio ante vicisset. Nam Pansa fugerat, vul-
neribus acceptus, qua ferre non potuit. Reli-
quias hostium Brutus persequitur, & Cesar:
Hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij
sectam secuti sunt. Itaq; id Senatus Consul-
tum pleriq; interpretantur etiam ad tuos, si ve
captivos, si ve dedititios pertinere. Equidem
nihil differui durius, cum nominatim de C.
Antonio decernerem: quòd ita statueram, à te
cognoscere causam ejus Senatum oportere.
X. Cal. Maij.

M. Brutus M. T. Ciceroni

Ad Brut. Epist. 4.

Quanta sim lætitia affectus, cognitæ rebus
Bruti nostri, & Consulæ, facilius est
tibi existimare, quàm mihi scribere: cum alia
laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti
eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam
maximo ad victoriam adjumento. Quòd scri-
bis, triumpho Antoniorum unam atq; eandem

9

causam

LIBER

causam esse, quid ego sentiam, mei iudicij esse, statuo nihil, nisi hoc. Senatus aut pop. Rom. iudicium esse de his civibus, qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquit, iniquum facis, qui hostilis animi in Reipubl. homines cives appelles. Imò iustissime. Quod enim nondum Senatus censuit, nec pop. Rom. iussit, id arroganter non praedico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non mutuo, quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quicquam eripui, neque dissolute quicquam remisit, habuique in mea potestate, quoad bellum fuit. Multo quidem honestius iudico, magisque quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quam infinita tribuere petentibus, quae cupiditatem & arrogantiam incedere possint. Quae in re, Cicero vir optime, ac fortissime, mihi quoque merito & meo nomine & Reipubl. clarissime, nimis, credere videri spei tuae, statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare & permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quae tua est humanitas, equo animo te moneri patieris, praesertim de communi salute: faciam tamen, quod tibi visum fuerit, etiam ego, cum me docueris. Nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, neve semper primi cuiusque mali excidendi causa sit, ut aliud

TERTIUS.

liud renascatur illo pejus. Nihil iam neque opinantibus aut patientibus nobis adversus venire potest, in quo non cum omnium culpa, tum praecipue tua futura sit, cuius tantam auctoritatem Senatus ac Pop. Rom. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxime in libera civitate unius esse potest, quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porro, quae tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abunde adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuae virtutes. Unum hoc grato animo, liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod male cogitationibus exemplo aut praesidio sit. Itaque timeo de Consulatu, ne Caesar tuus alius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde si Consul factus sit, descendarum. Primum: Quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit, quoniam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto, sed ipso Senatu, putat se imperia quaelibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cum exploratum habere coepero, Caesarem honoribus, quos acceperit, extraordinarius fore contentum. Aliena igitur, inquit, culpa me verum facis; prorsus

LIBER

aliena si provideri potuit, ne existeret, quod
utinam inspicere possis timorem de illo meum.
His literis scriptis, te Consulem factum audi-
vimus. Tum verò incipiam proponere mihi
rem justam: & jam suis nitentem viribus, si
istuc videro Filius valet, & in Macedoniam
cum equitatu pratermissus est. Idibus Majis
ex castris.

M. T. C. Qu. Tironi
S. D.

NOs à te, ut scis, discessimus, ad quartum
Non. Novemb. Leucadem venimus ad
octavum Idus Novemb. ad septimum Acti-
um, ibi propter tempestatem ad VI Idus morati
sumus, inde ad V. Idus Corcyram bellissimè
navigavimus: Corcyra fuimus usque ad
XVII. Calendas Decembr. tempestatibus re-
tenti ad XI. Calend. Decembr. in portum
Corcyreorum, ad Cassiopen stadia CXX. pro-
cessimus; Ibi retenti ventis fuimus usque ad
IX. Calend: Interea, qui cupide profecti sunt,
multi naufragia fecerunt: nos eo die cenati
solvimus, inde Austro lenissimo, cælo sereno,
nocte illa & die postero in Italiam ad Hydrun-
tem ludibundi pervenimus, eodemque vento
postridie (id erat ad VII. Calend. Decembr.)
hora quarta Brundisium venimus, eodemque
tempore simul nobiscum in oppidum introit
Terent-

TERTIUS.

Terentia, que te facit plurimi. Ad V. Cal.
Decemb servus Cn. Planci Brundisij tandem
aliquando mihi à te expectatissimas literas red-
didit: datas Idibus Nov: qua me molestia val-
de levavit, utinam omnino liberassent. Sed
tamen Asclepo Medicus plane confirmat, pro-
pediem te valentem fore. Nunc quidem ego te
horror, ut omnem diligentiam adhibeas ad con-
valescendum. Tuam prudentiam, temperan-
tiam, amorem erga me novi, scio te omnia fa-
cturum, ut nobiscum quam primum sis. Sed ta-
men ita velim, ut ne quid properes. Sympho-
niam Lysonis velim vitasses, ne in quartam
hebdomadem incideres. Sed quando pudori tuo
maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua
cura Curioni si, ut medico honos haberetur &
tibi daret, quod opus esset, me, cui jussisset, cu-
raturum, Equum & mulum tibi Brundisij
reliqui. Roma, vereor, ne ex Calend. Januar.
magni tumultus sint. Nos agemus omnia mo-
dice, Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te pe-
tam, ne temere naviges. Solent nauta festinare
questus sui causa. Cautus sis, mi Tiro, mare
magnum & difficile tibi restat. Si poteris cum
Messinio, caute is solet navigare, sin minus,
cum honesto aliquo homine, cujus autoritate
navicularius moveatur. In hoc omnem dili-
gentiam si adhibueris, teq; nobis incolumem
prastiteris, omnia à te habebo. Etiam atque

G 3

etiam

LIBER

*etiam noster Tiro vale. Medico, Curio, Lysoni
de te scripsi diligentissime Vale.*

M. C. Mario S. D.
lib. 7. Epist. 3.

ARGUMENTUM.

Commemorat, quo consilio ad
versus Cæsarem in bellum Pharsali-
cum abierat, & se post victoriam
Cæsaris in urbem receperat, docens
illic versari miserum esse, sed alibi
longè miserius sibi fore. Maximam
tamen se consolationem capere
conscientia rectorum consiliorum,
habere quibus se confirmet, scien-
tiam bonarum artium, & gloriam
rerum gestarum.

PER sæpè mihi cogitanti de communibus mi-
seris, in quibus tot annos versamur, & (ut
video) versabimur. solet in mentem venire illi-
us temporis, quo maxime fuimus una: quin
etiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad
III Idus Maij Lentulo, & Marcello consuli-
bus, cum in Pompejanum vesperi venissem, tu
mibi

TERTIUS.

mibi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum
autem te habebat cogitatio, tum officij tum eti-
am periculi mei. Si manerem in Italia, vere-
bare ne officio deessem; sin proficiscerer ad bel-
lum, periculum te meum commovebat. Quo
tempore vidisti profectò me quoque ita conturba-
tum, ut non explicarem, quid esset optimum
factu. Pudori tamen malui, fameque cedere
quam salutis meæ rationem ducere. Cujus me
mei facti pœnituit, non tam propter periculum
meum quam propter vitia multa, quæ ibi of-
fendi, quò veneram. Primum neque magnas
copias nec bellicosas: deinde extra ducem pau-
cosque præterea (de principibus loquor) reliqui
primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione
ita crudeles, ut ipsam victoriam horreerem,
maximum autem as alienum amplissimorum
virorum. Quid quæres? nihil boni præter cau-
sam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam
primum cœpi suadere pacem, cuius fueram
semper autor: deinde cum ab ea sententia Pom-
pejus valde adhorreret, suadeere institui ut
bellum duceret. Hoc interdum probabat &
in ea sententia videbatur fore. & fuisset for-
tasse, nisi quandam expugna cœpisset suis mili-
tibus confidere. Ex eo tempore vir ille sum-
mus, nullus Imperator fuit. Signa Tirone, &
collectio exercitu cum legionibus robustissi-
mis contulit: victus turpissimè amissæ etiam
G 4 castris,

LIBER

castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem
 feci, nec putaui cum integri pares non fuisset
 meos fractos superiores fore. Disci si ab eo bel-
 lo in quo aut in acie cadendum fuit, aut in ali-
 quas iustitias incidendum, aut deveniendum,
 in victoris manus, aut Iubam confugien-
 dem, aut cariendus tanquam exilio locus, aut
 conscienda mors voluntaria. Certè nihil fuit
 præterea, si te victori nolles, aut non auderes
 committere. Ex omnibus autem istis, qua dixi,
 incommodis, nihil tolerabilius exilio præ-
 ferunt innocenti, ubi nulla adjuncta est turpi-
 tudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua
 nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum
 meis (si qui quam nunc cujuspiam est) etiam
 in meis esse malui. Qua acciderunt, omnia
 dixi esse futura. Veni domum non quoniam opti-
 ma vivendi conditio esset, sed tamen si esset ali-
 qua forma Republica, tanquam in patria ut
 essem: si nulla, tanquam in exilio. Mortem
 mihi cur consciscerem, causa non visa est: cur
 optarem multa causa. Vetus est enim: **UBI
 NON SIS QUI PUERIS, NON
 ESSE CUR VELIS VIVERE.** Sed
 tamen vacare culpa magnum est solatium,
 præsertim cum habeam duas res, quibus me sus-
 tentem, optimarum artium scientiam, & ma-
 ximarum rerum gloriam, quarum altera mihi
 vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo
 quidem.

TERTIUS

quidem. Hæc ad te se ipse verbosius, & tibi
 molestus fui, quod te cum meis, tum Republ.
 cognovi amantissimum. Notum tibi omne
 consilium meum esse volui, ut primum scires,
 me nunquam voluisse plus quinquam posse,
 quam autem alicuius culpa tantum valeret
 unum, ut obisti non posses, me voluisse pacem:
 amisso exercitu, & eo duce, in quo spera fuerat
 uno, me voluisse etiam reliquis omnibus, post-
 quam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse bel-
 li: nunc autem, si hoc civitas est, civem esse
 me: si non exilem esse non incommodiore loco,
 quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulis-
 sem. Hæc tecum coram malueram, sed quia
 longius fiebat, volui per literas eadem: ut ha-
 beres, quid diceres, si quando in vituperatores
 meos incidisses. Sunt enim qui, cum meus in-
 teritus nihil fuerit Republ. profuturus, cri-
 minus locopotant esse, quod vivam. Quibus
 ego certo scio non videri satis multos perisse,
 qui si me audissent, quamvis iniqua pace, ho-
 neste tamen viverent. Armis enim inferiores
 non causa fuissent. Habes Epistolam verbosio-
 rem fortasse quam velles: quod tibi ita videri
 putabo, nisi mihi longiorem remisseris. Ego si,
 qua volo expediero, brevis tempore te, ut spero,
 videbo. Vale.

G 5

LI-

SSSSO
LIBER IV.
EPIST.
M. T. C. Servio Sulpitio
S. D.
Fam. lib. 13. Epist. 18.

Marcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur: Nam & amicitia per vetus mihi cum eo est, ut primum in forum veni, instituta: & Patria cum aliquoties antea, tum proximo hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit. Quasi si opus fuisset, tam essem usus, quam mea Maximus autem mihi vinculum cum eo est quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimum, cumque unum prater ceteros observat ac diligit, quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere servius. Ea enim est humanitate & observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te peto, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quam maximus postea commendatione nostra cumulus accedat. Sin autem propter verenciam suam minus se tibi obtulit, aut eum nondum

QUARTUS.

nondum habuisti cognitum, aut que causa est, cur majoris commendationis indigeat, sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quengquam, neque justioribus de causis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ij, qui religiose & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curius morum, eamque probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens considerabam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. C. Qu. Thermo Pro-
prat. S. P. D. Fam. 23. 57.

Quod magis quotidie ex literis nunciusque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris, vel maxime intelligo me & Rempublicam adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet: neque ego ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito
circum

LIBER

circiter Calend. Maij. Ante eam diem An-
nejus ad me redeat oportet. Illud quod tecum
& coram & per literas diligentissimè egi, id &
nunc etiam atq; etiam rogo, cura sit tibi, ut su-
um negotium, quod habet cum populo Sardi-
niano pro causa veritate, & pro sua dignitate
conficiat. Intellixi ex tua oratione quum te-
cum Ephesi locutus sum, te ipsum M. Anneij
causa omnia velle. Sed tamen sic velim exi-
stimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam
si intellexero per te illum ipsum negotium ex-
sententia confecisse. Idq; quam primum effi-
cias, te etiam atq; etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. Silio Propr.
S. D. Fam. lib. 13.
Epist. 64.

Non putavi fieri posse, ut mihi verba dees-
sent, sed tamen in Caso Lenio commendan-
do desunt. Itaq; rem tibi exponam paucis ver-
bis, sed tamen ut planè perspicere possis volun-
tatem meam. Incredibile est, quanti faciamus
& ego & frater meus, qui mihi carissimus est,
C. Lenium. Id fit tum plurimum ejus officiis,
tum & summa ejus probitate & singulari mo-
destia. Eum ego a me invitissimus dimisi, tum
propter familiaritatem, & consuetudini sua-
vitatem, tum quòd consilio ejus fidei ac etiam
bono

QUARTUS.

bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi
superesse verba putes, qua dixeram de futura.
Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me
de quo ea supra scripserim, debere commenda-
re. Atq; vehementer etiam peto, ut quod ha-
bet in tua provincia negotij expedias, quod ti-
bi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem
facilimum liberalissimumq; cognosces. Itaq;
te rogo, ut eum solutum, liberumq; confectis
ejus negotiis per te quamprimum ad me mitas.
Id mihi fratriq; meo gratissimum feceris.
Vale.

M. T. C. & Terentia Tullia
Q. & Qu. Tironi S. D.
Fam. l. 16. Ep. 10.

Et si oportunitatem opera tua omnibus locis
desidero: tamen non tam mea quam tua
causa doleo, te non valere. Sed quando in
quartanam conversa est vis morbi, sic enim
scribit Curius, spero te diligentia adhibita et-
iam firmiorem fore. Modo fac id quod huma-
nitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore,
nisi ut quam commodissimè convalescas. Non
ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt
omnia facilia, si valebis: festinare te nolo, ne
nausea molestiam suscipias ager, & periculosa
hyeme naviges: Ego ad urbem accessi pridie
Non.

LIBER

Non, Januar. obviam mihi sic est proditum, in nihil fieri potnerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordia, vel potius belli, cui cum cuperem mederi, & ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraq; parte sunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino. Et ipse Caesar amicus noster, minaces ad Senatum & acerbis literas miserat, & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret, & Curionem illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius nulla vi expulsus ad Caesarem cum Curione profecti erant. Posteaquam Senatus consulibus, praetoribus, tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curarem, ne quid Res. detrimenti caperet: nunquam maiore in periculo civitas fuit, nunquam improbi civis habuerunt paratiorem ducem omnino. Ex hac quoque parte diligentissime bellum comparatur. Id fit au oritate & studio Pompei nostri, qui Caesarem sero cepit timere. Nobis inter has turbas Senatus frequens flagitavit triumphum, sed Lentulus Consul, quo majus suum beneficium faceret, simul atque expediisset, qua essent necessaria, de Repub. dixit serelaturum. Nos agimus nihil cupide, eoque est nostra pluris autoritas. Italia regiones descripta sunt, quam quisque partem inereit. Nos Capu-

QUARTUS.

Capuam sumpimus. Hec te scire volui. Te etiam atque etiam cura ut valeas, literasque ad me mittas, quotiucunque habebis cui des. Etiam atque etiam volo. Datum pridie Idus Januar.

M. T. C. Cn. Pompejo Pro-
consuli. Ad Att. lib. 8.
Epist. 15.

Cum ad te literas misissem, qua tibi Canis si reddita sunt; suspicionem nullam habebam te Reipub. causa mare transiturum; eramque in spe magna, fore ut in Italia possemus, aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut Reipubl. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te per latis, ex his mandatis, qua Dialio ad Cos. dederas certior in consilij factus, non expectavi, dum mihi a te litera redderentur, confestimque cum Q. Fratre, & cum libris nostris iter ad te in Apuliam facere cepi. Cum Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, alique complures, Caesarem iter habere Capuam: & eo ipso die mansurum esse Essernie Sane sum commotus: quod si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed me ipsum plane exceptum putabam. Itaque tum Calei processi, us

ibi

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

ibi potissimum consisterem, dum certum nobis
 ex Essernia de eo quod audieram, referretur.
 At mihi cum Caibus essem affertur litera-
 rum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum
 Cos. misisses. Hec scripta sic erant: Literas ti-
 bi a L. Domitio ad XIII. Cal. Mart: allatas
 esse, earumque exemplum subscripseras: ma-
 gnique interesse Reipubl scripseras omnes co-
 pia primo quoque tempore in unum locum con-
 venire, & ut praesidii quod satis esset, Capua
 relinqueret. His ego literis lectis, in eadem
 opinione fui, qua reliqui omnes, te cum reli-
 quis copiis ad Corfinium esse venturum, quod
 mihi, cum Caesar ad oppidum castra haberet,
 tutum iter esse non arbitrabar. Cum res in
 summa expectatione esset, utrumque simul au-
 divimus, & qua Corfinii acta essent, & te iter
 Brundisium facere coepisse. Cumq; nec mihi,
 nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium
 contenderemus, a multis qui ex Samnio Apu-
 liaq; veniebant, ad moniti sumus ut cavere-
 mus, ne exciperemur a Cesare, quod & in ea-
 dem loca, qua nos perebamus, profectus celerius
 etiam quam nos possemus, eo quod intendere
 venturum esset. Quod cum ita esset, nec mihi
 nec fratri meo nec cuiquam amico um placuit
 committere, ut temeritas nostra non solum no-
 bis, sed etiam Reipubl noceret, cum praeser-
 tim non dubitarem, quin si etiam nobis tu-
 rum

QUARTUS.

rum iter fuisset, te tamen jam consequi non pos-
 semus. Interim accepimus tuas literas Ca-
 nusio ad X. Mart: datas: quibus nos hortaris,
 ut celerius Brundisium veniamus: quas cum
 accepissemus, ad III. Calend: Mart: non du-
 bitamus, quin tu jam Brundisium perve-
 nisses, nobisq; illud omnino interclusum vide-
 batur, neque minus nos esse captos, quam qui
 Corfinium venissent. Neque enim eos solos
 arbitrabamur, capi, qui in arma eorum ma-
 nu incidissent, sed eos nihilominus, qui regio-
 nibus exculsi, intra praesidia, atque inter arma
 aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime
 vellem primum semper tecum fuisse, quod qui-
 dem tibi ostenderam, cum a me Capuam reji-
 ciebam. Quod feci non vitandi oneris causa,
 sed quod videbam teneri illam urbem sine exer-
 citu non posse? accedere autem mihi volebam,
 quod doleo, viris fortissimis accidisse. Quoni-
 am autem tecum, ut essem non contigit, utinam
 tui consilij certior factus essem, nam suspicione
 assequi non potui, quod omnia prius arbitratus
 sum fore, quam ut Reipubl. causa in Italia non
 posset duce te consistere. Neque vero nunc
 consilium tuum reprehendo sed fortunam Rei-
 pub: lugeo. Nec si ego, quid tu sis secutus,
 non perspicio, id circo minus existimo, te nihil
 nisi summa ratione fecisse: mea qua semper fu-
 erit sententia primum de pace vel iniqua con-
 ditione

H

LIBER

ditione retinenda, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum, neque id Reipublica causa, de qua speravi, quae nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest, sed te quarebam, tecum esse cupiebam, neque ejus rei facultatem, si qua erit pratermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam, regnandi cupidus omnibus non satum facere. Primum enim praemetuli, me nihil malte, quam pacem, non quia eadem timerem, quae illi, sed ea bello civili leviora aucebam. Inde suspecto bello cum pacis conditione ad te afferris, atque adeas honorifice & large responderi viderem, dixi meam rationem, quam tibi facile me probaturum protuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse unicum, qui meo maximis in Reipublica meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulisset: me esse unum qui se offendiissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, Consulatus tamen alter & triumphus amplissimus deferebatur, subjicere iisdem praeliis, ut mea persona semper ad improborum impetus aliquid videretur habere populare. Atque hac non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si obeunda essent, quam decli-

QUARTUS.

declinanda putavi, si honeste vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides, reliqua facultatem res ademi. Is autem, quibus non satisfacere facile respondero: neque enim ego amicior C. Casari unquam fui, quam illi: neque illi amiciores Reipublicae quam ego. Hoc inter me & illos interest: quod eum & illi civis optimi sint, & ego ab ista laude non absim conditionibus, quod idem te intellexeram velle: illi armis disceptari maluerint: quae quoniam ratio vicit, perfidiam profecto, ut neque Reipublicae civis animum, neque tu amici a me desideret.

Cn. Pompejo M. Marcello
& L. Lentulo Coff.
S. D.

Ad Atti lib. 8. Epist. 17.

Ego quod existimabam dispersos vos, neque Reipublicae utiles, neque nobis praesidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi, primum ut ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX quae ex Piceno ad me iter habebant ad vos mitteret. Quod veritus sum, factum est: ut Domitius implicaretur, ut neque ipse satis firmus esset ad castra facienda, quod meas XIX. & suas XII. cohortes

H 2

hortes

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

hortes tribus in oppidis distributas haberet. Nam partim alba, partim Sulmone collocavit: neque si vellet expedire posset. Nunc scitate, me esse in summa sollicitudine, nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio, neque subsidio ire possum, quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius XIV. cohortibus contrahere potui, quas Brundisium misi: neq; Canusium sine praesidio dum abessem, putavi esse dimittendum D. Leliomandatam, quod majoras copias sperabam nos habituros, ut si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret: Alter in Siciliam cum ea copia quam Capuam & circa Capuam comparastis, & cum militibus quos Faustus legit, proficisceretur Domitius cum VII. suis cohortibus eodem adjungeretur, reliqua copia omnes Brundisium cogerentur, & inde navibus Dycrachium transportarentur. Nunc cum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos subsidio Domitio ire possum: seu per montes explicare, non est nobis committendum, ut has XIV. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere, me consequi possit? Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quocunque militum contrahere

QUARTUS.

trahere poteritis, contrahatis, & eodem Brundisium veniatis quamprimum. Arma qua ad me missuri eratis, iis censeo, armetis milites, quos vobiscum habetis, qua arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaveritis vehementer Reipubl. profueritis. De hac re vellem vos nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium praetores misi ut se nobis conjungerent, & militum quod haberent, ad nos deducerent. Valete.

M. T. C. M. Marcello

S. P. D.

Fam. lib. 4. Epist. 7.

Etsi eo te adhuc usum consilio intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quia ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitia nostra vetustas, & tua summa erga me benevolentia, qua mihi jam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, qua & soluti tua conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem a dignitate. Ego cum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, Consulatum magnificentissime atq; optimè gesseris, praclare memini: sed idem etiam illa vidi, neq; te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn-

H 3

Pons

" Régi nyomtatványok, Lőcse, evang. :"
/314.ig.j./

LIBER

Pompeij, nec genus exercitus probare. semperque summè diffidere, qua in sententia me quoque fuisse memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessim. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus consilio, autoritate, causa, qua erant in nobis superiora, sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Visti sumus igitur, aut si dignitas vinci non potest, fracti certè & obiecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quod cum spe vincendi simul abiecasti certandi etiam cupiditatem, ostendiq; sapientem, & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt: eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, & hi se in Africam contulerunt, aut quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis: Fateor à plerisque vel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum, sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum: praesertim cum tibi nihil deesse arbitraver, ad tuas fortunas omnes obtinendas, praeter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubita-

QUARTUS.

dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituissem ut abesse perpetuò mallet quam ea, qua nolles videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses te forte in cuius ipsius, quem fugeres potestate. Qui si facile passurus esset te carentem patria, & fortunis tuis quiete & libere vivere, cogitandum tibi tamen esset Roma, ne & domi tua ejusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhode mallet vivere. Sed cum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne magis sine periculo domi tuae esse quam cum periculo aliena? Equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallet, quam in externis atq; alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiant, quorum est magna proavis maximis, clarissimisq; virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuae quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, qua futura perpetua sit, propterea, quod neque is, qui tenet Rempubl patietur, neque ipsa Respubl. tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. Si qui essent aude ens scribere, nisi te intelligere considerem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multa &

H 4 assi-

LIBER

psidua lachrima C. Marcelli fratris optimi
deprecantur, nos cura & dolore proximi sumus
precibus tardiores, quod ius advenit. cum ipsi
deprecatione egerimus, non habemus Gratia
tantum possumus, quantum vult. Sed tamen
consilio, & studio Marcello non desumus, a tuis
reliquis non adhibemur, ad omnia parati su-
mus. Vale.

M. Marcellus Ciceroni S. D.
Fam. lib. 4. Ep. 11.

Plurimum valuisse apud me tuam semper
autoritatem, cum in omni re, tum in hoc
maxime negotio potes existimare, cum mihi
C. Marcellus frater amantissimus mei non so-
lum consilium daret, sed precibus quoque me ob-
secraret, non prius mihi persuadere potuit,
quam tuis est effectum literis, ut uterer vestro
potissimum consilio. Res quemadmodum sit
acta, vestra litera mihi declarant. Gratulatio
tua est mihi probatissima, quod ab optimo sit
animo, tamen hoc mihi multo jucundius est &
gratius, quod in summa paucitate amicorum,
propinquorum ac necessariorum, qui verè mea
saluti faverent, te cupidissimum mei presti-
tisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus
ego; quoniam hac erant tempora facile &
a quo amocarebam. Hoc verò ejusmodi esse
statuo, ut sine talium virorum, & amicorum
bene-

QUARTUS.

benevolentia, neque in adversa neque in secunda
fortuna qui quam vivere possit. Itaque in
hoc ego mihi gratulor. Tu verò, ut intelligas
homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi
prestabo. Vale.

Servius Sulpitius M. T. C.
S. D.
Fam. lib. 4. Epist. 27.

Et si scio non jucundissimum nuntium me
votis allaturum, tamen quoniam Casus
& natura in bonis dominatur, visum est faci-
endum, quoquomodo res se haberet, vos certio-
res ut facerem. Ad X. Cal. Junij, quum ab
Epidauro Piraum navi advectus essem, ibi
Marcellum collegam nostrum conveni, eumque
diem tibi consumsi, ut cum eo essem. Postero
die cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab
Athenis in Boetiam irem, reliquamque juris-
dictionem absolverem, ille, ut agebat, ~~in~~
padas, Italiam versus navigaturus erat.
Postridie ejus diei, cum ab Athenis proficisci
in animo haberem, circiter horam decimam
noctis, Posthumus familiaris ejus ad me venit
& mihi nuntiavit, M. Marcellum collegam
nostrum, post cœna tempus à P. Magio Chilone
familiari ejus pugione percussum esse, & duo
vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum
H 5 in

LIBER

in capite secundum aurem, sperare tamen eum vivere posse: Magium se ipsum inter fecisse. Postea se a Marcello ad me missum esse, qui hac nunciaret, & rogaret, uti cogere medicos: Coegi & e vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe à Pirao abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus, ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus, & cui inimici propter dignitatem percerant, inventus est amicus, qui ei mortem offerret. Ego tamen ad tabernaculum ejus porrexi: inveni duos libertos & pauculos servos: reliquos a jobant profugisse metu perterritos: quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meique lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, qua Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curari. Ab Atheniensibus locum sepultura intra urbem, ut darent, impetrare non potui: quod religione se impediri dicerent, neque tamen id ante cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, ut in quo vellemus Gymnasium eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum Gymnasio Academia locum delegimus, ibique illum combussimus, posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in

QUARTUS.

se in eodem loco monumentum ei marmoreum, faciendum locarent. Ita qua nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate & vivo, & mortuo omnia ei prastitimus. Vale. Date prid: Cal. Jun: Athenis.

M. T. C. Qu. Ligario

S. P. D.

Fam. l. 6. Epist. 14.

ET si tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tua causa scribere ad te, aliquid pro nostra amicitia oportebat, tamen adhuc id non feci, qui neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea eadem quam magnam spem habere ceppi fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus, facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intellige & perspicio, non fore in te Casarem duriorum. Nam & res cum quotidie, & dies, & opinio hominum, & ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit, idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam auais ex familiarissimis ejus, quibus ego ex eotempore, quo primum ex Africa nuncius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti, quorum quidem & virtus, & pietas & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tua cura tantum profecit, ut nihil sit, quod non ipsum

LIBER

ipsum Casarem tributurum existimem, & se tardius fieri quam volumus. Magnis occupationibus eius a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliore fuerunt, & simul Africana causa iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoria mandame tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando quid sentirem exposui, quod vellem tua causa re potius declarabo, quam oratione. Et si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam, ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas frangit, que tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris mea dignitatis, quicquid reliqua gratia valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerunt tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primum ob eas causas quas scripsi: deinde quod ea de Repub. semper voluisti, ut non modo secunda sperare debeas, sed etiam si omnia adversa essent, tamen & conscientia & factorum & consiliorum tuorum quecumque acciderent fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C.

QUARTUS.

M. T. C. Q. Ligario S. D.
Fam. lib. 6. Epist. 15.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexerim fratrum tuorum quos aequae atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas amorque fraternus nullum me patitur officere ga te studique munus aut tempus pratermittere. Sed que faciam, fecerimque pro te, ex illorum te literis quam ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens quam sperans secundos, is ego sum, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum ad II. Calend. intercalareis prioribus, rogatus fratrum tuorum venissem mane ad Casarem, atque omnem ad eundem & conveniendi illius indignitatem, & molestiam pertulisset, cum frater & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, que causa, que tempus tum postulabat, non solum ex oratione Casaris, que sane mollis & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, vultu & multis praterea signis, que facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi

LIBER

scessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quam obrem fac animo magno fortique sit: & turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lateferas. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis, neque Casari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quot mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci libentissime supplicabo. Vale.

D. Brutus M. T. C.

S. P. D.

Fam. l. i. i. Epist. i. 3.

Jam non ago tibi gratias. Cui enim re vitæ referre possim, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, qua in manibus sunt. Qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis Cicero non potueram sine equitibus, sine jumentis. Hirtium perisse nesciebam. Casari non credebam priusquam convenissem, & collocutus essem. Hic dices hoc modo abiit: Postridie mane a Pansa sum accersitus Bononiam. Cum in itinere essem, nunciatum mihi est, eum mortuum esse. Returra ad meas copias: sic enim vere eas appellare, possum. Sunt extenuatissima & inopia omnium rerum pessime accepta. Biduo me Antonius antecessit itinera multo majora fugiens,

QUARTUS.

ziens, quam ego sequens: Ille enim id passim ego ordinatum, quacunque ivit, ergastula solvit, homines arripuit, constitit nusquam prius, quam ad vada venit. Quem locum volo tibi esse notum. Jacet inter Apennium & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Quum abessem ab eo milia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata, in qua petere coepit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur, sibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus Vendianis, nam suos de quam paucos habet, sibi aut in Italia perendum esse, aut vincendum. Etiam orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerent. Quum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hæc re mihi nunciata, statim quinque cohortibus Pollentiam pramissi, mentiter eo contuli. Hora ante presidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus, sanè quam sum gavisus, in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neq; Planci quatuor legiones omnibus suis copiis partes arbitrabantur neq; ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant: quos ipsi adhuc satis arroganter Allobrogibus equitatusque omnes qui eo pramissus erat à nobis sustinebant, nostrosq; adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen si quo etiam casu

LIBER

casu Isaram se trajecerint, ne quid detrimenti Reipub. injungant summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq; spem, de summa Reipubl. habere volumus, cum & nos & exercitus nostros singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratissimi ab exercitu reliquisque rebus pro nostra salute contra sceleratissimum conspirationem hostium confligamus: Qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reipubl. comparabant subito ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. Bruto S. D.
Ad Brut. Epist. 2.

Scripta & obsignata jam Epistola, litera mihi reddita sunt à te plena rerum novarum, maximeq; mirabiles: Dolobellam quinque cohortes misisse in Chersonesum. Adeone copias abundat, ut is qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero jam tuas esse: Quoniam latro ille tam fuit demens: & tuum consilium vehementer laudo; quòd non prius exercitum
Apollo.

QUARTUS.

Apollonia Dyrrachioq; movisti, quam de Anni fuga audisti, Bruti eruptione, pop. Rom. historia. Itaque quòd scribis postea statuisse te lucere, exercitum in Chersonesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani; facis ex tua dignitate. & Reipub. Quòd scribis de seditione, qua facta est in regione quarta de Antonis (quòd jam in bonam partem excipias) magis mihi probatur vilitum se veritas, quam tua. Te benevolentiam exercitus, equitumque expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si vid habes novi, facia me certiore, in quo adde delector: me ante providisse, ut tuum judicium liberum esses cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad Rempub. ut nunc judicio, ad dignitatem tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, ut insectarer Antonius, idque laudas, credo ita videri tibi: sed illam distinctionem tuam, nullo pacto probo. Scribis enim acriter prohibenda bella civilia esse, quam in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te Brute dissentio, neque clementia tua concedo, sed salutaris severitas vincit inanem speciem clementia. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam de erunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quòd Plautinus pater in Trinuumo. Mihi quidem atas aetate
I ferme

LIBER

fermè est, tua istuc refert maximè. Opprimè
mini (mibi crede) Brute nisi provideritis
neque enim populū semper eundem habebitis,
neque Senatum, neque Senatus ducem. Hæc
ex oraculo Apollinis Pitihy edita tibi puta: Nihil
potest esse verius. XIV. Cal. Maij. Vale.

M. T. C. Titio S. D.
Fam. lib. 5. Ep. 16.

ET si unus ex omnibus minimè sum ad te
consolandum accommodatus, quod tan-
tum ex tuis molestis cœpi doloris, ut consolatio-
ne ipse egerem, tamen cum longius à summi
luctus acerbitate, meus abesset dolor quam tu-
us, statui nostra necessitudinis esse, meaque in-
te benevolentia, non tacere tanto in tuo mæro-
re tam diu, sed adhibere aliquam modicam
consolationem, qua levare dolorem tuum posset
si minus sanare potuisset. Est autem consolatio
pervulgata quidem illa maximè: quam semper
in ore atque in animo habere debemus, homines
nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omni-
bus relictis fortuna proposita sit vita nostra, neque
esse recusandum, quò minus ea, qua nati su-
mus conditione vivamus, neve tam graviter
eos causas feramus, quos nullo consilio vitare
possumus: eventisq; aliorum memoria repe-
tendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus.
neque

QUARTUS.

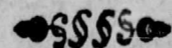
neque hæc neque cætera consolatioes, quæ sunt
à sapientissimis viris usurpata memoriæq; &
literis prodita, tantum videntur proficere de-
bere, quantum statui ipse nostræ civitatis, &
hæc perturbatio temporum perditorum: cum
beatissimi sint, qui liberos non susceperunt,
minus autem miseri, qui his temporibus ami-
serunt, quam si eosdem bona aut deniq; aliqua
Republ. perdidissent. Quod si tuum te desideri-
um movet, aut uarum rerum cogitatione mæ-
res, non facile exhauriri tibi istum dolorem
posse univèrsum puto: sin illa te res cruciat, quæ
magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt mi-
serias lugeas, ut ea non dicam, quæ sapientissimè
& legi, & audiui, nihil mali esse in morte, in-
qua si resideat sensus, immortalitas illa potius,
quam mors ducenda sit, sin sit amissus, nulla
videri miseria debuit, quæ non sentiat, hoc
tamen dubitans confirmare possum, ea miseriis
parari, impendere Reipubl. quæ qui religerit
nullo modo mibi quidem decepto esse videatur.
Quid est enim jam non modo pudori, probitatis
virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omni-
nò libertati ac salutis loci? Non me herculè
quenquam audiui hoc gravissimo, & pestilen-
tissimo anno adolescentulum, aut puerum
mortuum, qui miki non à Diis immortalibus
breptus ex his miseriis, atq; ex iniquissima
conditione vita videretur. Quare sit tibi unum

12

hoc

LIB. QUARTUS.

hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali potes contigisse, permultum erit ex cerebro tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, qua non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie refertur: in qua non est jam gravitatis, ac sapientia tua, quam tu a puero praestitisti ferre immoderatus casus incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque se junctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit gravitas & constantia in serviendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas; qua maximos luctus vetustate tollit, id vos praecipere consilio prudentiaque debemus. Etenim si nulla unquam fuit liberis amissa tam inbecillo mulier animo, qua non aliquando lugendi modum fecerit, certe nos quod est dies allatura, id consilio ante ferre debemus: neque eam expectare temporis medicinam, quam representare ratione possimus. His ego literis: si quid proficissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum. sin minus forte valuissent: officio tamen esse fructum benevolentissimi atque amicissimi; quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

LE-

LECTORI

SAL.

Quia praeter decorum videbatur, non minus, si nihil omnino vacui ad calcem spatii, quam si nimium esset relictum: non in utile nec infrugiferum studiosis tyronibus, in quorum gratiam potissimum ista eduntur, fore putavimus, si & D. Erasmi Roterodami, parneticas, de ratione studii, de que modo repetenda lectionis, Epistolas, hic annecteremus. Proinde consilium hoc nostrum, quo nihil aliud, quam prodesse pie juventuti studuimus, aequi bonique ut facias Lector, etiam atque etiam oratum te volumus. Bene vale.

I 3

DE

67

DE
R A T I O N E S T U D I I
E P I S T O L A
P A R Œ N E
t i c a .

D. ERASMUS ROTERO-
D A M U S
Christiano Lubicensi.

Quum te incredibili quodam ardore literarum flagrare minimè dubitarem, Christiane non vulgaris amice, hortare nihil opus esse putavi, sed ejus quam ingressus esses, viæ, duce modò, ac tanquam indice. Id quod mei officij esse judicavi videlicet, ut tibi homini non modò multis modis pulatissimo, verùm etiam jucundissimo vestigia, quibus ipse à puero essem ingressus, commostrarer, Quæ si tu pari cura accipies, atque ego dicturus sum, futurum confido, ut neque me monuisse, neque te paruisse pœnituerit. Prima igitur cura sit, ut præceptorem tibi deligas

quàm

DE RAT. STUDII.

quàm eruditissimum. Neque enim fieri potest, ut is rectà quenquam erudiat, qui sit ipse in eruditus. Quem simul ac nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filii vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus iis, à quibus rectè vivendi rationem, quàm à quibus vivendi initia sumpsimus, cum mutua ista benevolentia tantum ad discendum habeat momenti, ut frustra sis literarum præceptorem habitur nisi habueris & amicum. Deinde ut te illi & attentum, & assiduum præbeas. Contentione enim immodica nunquam obruuntur ingenia discantium. Assiduitas verò & mediocritate sua perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulatur. Saceritate enim omnibus in rebus, tum in literis nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties illa literarum contentio.

I 4

inter-

DE RATIONE

intermiscendi lusus sed liberales, sed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipsis studijs perpetua quædam voluptas est intermiscenda, ut ludum potius discendi, quàm laborem existimemus. Nihil enim per diu ferri potest, quod non agentem aliquâ voluptate remoretur. Optima quæque statim ac primum discere. Extrema est dementia discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs servandis puta. Cave ne aut noxio, aut immodico cibo ingenium obruas. Utroque enim juxta offenditur Ebrardum, Catholicontem, Brachylogum ceterosque id genus, quos percensere neque possum, neque opere precium est, iis relinquito, quos barbariem immenso labore discere juvat. In initio non quàm multa, sed quàm bona & quàm benè percipias refert. Sed jam rationem accipe, quâ possis non solum rectius: sed etiam facilius discere.

STUDIUM

discere: Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis, cum rectius expeditiusque tum levius etiam efficiat. Dicam tibi tanquam in operas partire, id quod & à Plinio Secundo & à Pio Pontifice Maximo, viris omni memoria præstantissimis factitarum legimus. Principio (quod caput est) præceptorum interpretantem, non attentus modò, sed & avidus auscultato: non contentus impigrè sequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta, memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fidelissimis vocum custodibus: quibus rursus ita confidas cave, ut dives ille ridiculus, apud Senecam, qui sibi animum induxerat, ut se tenere crederet, quicquid servorum quisquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus, audita ne effluant, aut apud te, aut cum aliis retracta. Nec his contentus, aliquam

15 tem-

DE RATIONE

temporis partem tacite cognitioni tribuere memento, quam unam Divus Anrelius, tum ingenio, tum memoria imprimis conducere scripsit. Conflictatio quoque & tanquam palestra ingeniorum nervos animi precipue tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitati si quid dubitabis, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atque intempestiva studia fugito: nam ingenium extinguunt, & valetudinem vehementer offendunt. Aurora musis amica est, apta studiis. Pransus aut iude, aut deambula, aut hilarius confabulare. Quid quod inter ista quoque studia locus esse potest. Cibi non quantum libidini satis sit, sumito. Sub coenam paulisper inambula: coenatus idem facito. Sub somnum exquisiti quippiam ac dignum memoria legito: de eo cogitantem sopor opprimat: id experretus a te ipso reposcas. Plinianum illud semper animo insideat tuo.

Omne

STUDII.

Omne perire tempus, quod non studiis impertias. Cogita juvenata nihil esse fugacius, quæ ubi avolarit semel, redit nunquam. Sed jam hortator, esse incipio indicem pollicitus. Tu suavissime Christiane hanc formam aut si quam poteris meliorem, sequere, ac bene Vale.

DE MODO REPERTENDÆ LECTIIONIS, EODEM

ERASMO

autore.

Quibusdam prima ac unica ferè cura est statim ad verbum ediscere, quod equidem non probo: est enim tum magni laboris, tum fructus propè nullius: Quorsum enim attinet, psittaci more verba non intellecta reddere, commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuo lege ita, ut universam sententiam paulò altius animo insigas. Deinde à calce rursus ad ea duntaxat inquirens, quæ ad Grammaticam curam attinent:

DE MODO REPET.

ment: videlicet si quod verbum obscurum aut ancipitis derivationis, si heteroclyta conjugationis, quod supinum, quod prateritum faciat, quos habent majores & hujusmodi nonnulla. Hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito: eam potissimum inquires, qua ad artificium rhetoricum spectant. Si quid venustius, si quid elegantius, si quid concinnius dictum videbitur annotabis indice, aut asterisco appposito. Verborum compositionem inspicias, orationis decora scrutabere, auctoris consilium indagabis, qua quidque ratione dixerit. Ubi quid te delectaverit, vehementius cave prater casum (quod ajunt) fugias. Fige pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tantopere sis ea ratione delectatus, cur non ex ceteris quoque partem caperis voluptatem. Invenis te acumine, aut exornatione aliqua oratoria aut compositionis harmonia: aut (ne omnia persequar) simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod proverbium vetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo

LECTIONIS.

tudo non inepta, si quid breviter, acute, aut aliorum ingeniosè dictum esse videbitur, id tanquam thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum. & imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum, summo ingenio, summis vigiliis elucubrata scripta, ut millies relecta magis magisque placeant, semperque admiratori suo novum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua saepenumero, nec sine causa laudata evenire solet, quod antea non animadvertisset, idem tibi multo amplius in bonis auctoribus eveniet. Releges igitur quarto, & qua ad Philosophiam, maxime vero Ethicam referri posse videantur, circumspicies, si quod exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non vel exemplum vivendi, vel imago quaedam vel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchre ac turpiter factis quid deceat, quid non, juxta videmus. Hec si facies jam vel edidicis quanquam aliud egisti: Tum demum si

DE MOD. REP. LECT.

si libet, ad ediscendi laborem accedito:
qui tum aut nullus erit aut certe perquam
exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum
studiosis congrederis, tuas annotationes
in medium proferas vicissimque illorum
audias. Alia laudabis, alia reprehendes:
tua partim defendes, partim castigari
permites, postremo quod in aliis laudasti,
tuis in scriptis imitari conaberis. Secreta
studia à doctis laudantur: atq; ita, ut po-
stra elatebris in arenam prodeamus, vi-
riumq; nostrarum periculum faciamus. Id
sapientissime à Socrate est dictum: Expe-
riamur utrum partus ingeniorum vitales
sint, nimirum obstetricum industriam im-
itari. Quare alternatim utriusque utetur
qui non vulgariter volet evadere doctus:
VALE.

~~FINIS~~

